

ΝΕΟΛΟΓΟΥ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 47.

ΤΟΜΟΣ Β'.

19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1898.

ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΠΤΩΧΕΙΑ. κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας.*

Μαρτυρεῖ δὲ μου τὸν λόγον αὐτὴ ἡ ἐν Φαναρίῳ Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία, ἣς ὁ σχολάρχης ὁ σοφὸς Θεόφιλος ὁ Κορυθαλλεύς, ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, αὐτοῦ διατάξαντος οὕτως, ἐκαρποῦτο τὰ εἰσοδήματα μίση τῶν ἐν Κορυθαλίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησιῶν, ἢς ἱερατικῶς, ὡς κοινῶς λέγομεν, προϊστάμενος ἦν ὁ ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ πεφημιθμένος Εὐγένιος Γιαννούλης ὁ Αἰτωλὸς I. Ἐάν εἰσὶν τις ἢτι τὸ τῆς ἐκκλησίας ταύτης εἰσόδημα ἦν ἀρκοῦν πρὸς ἀνετογ τοῦ Κορυθαλλεύς συντήρησιν, ἢ καὶ πρὸς πλουτισμὸν αὐτοῦ, δέον ὑπ' ὅψιν ἢα λάβῃ ὅτι μετὰ μίαν ἐξήκονταετιαν ὤρισθη σαφὴς τις διάταξις περὶ τῶν τοῖς διδασκάλοις ἀπονεμομένων χρηματικῶν ἀμοιβῶν, καὶ συμπέρασμα τι συγγενὲς πείθει ὅτι καὶ τότε καὶ κατόπιν ἦσαν αἱ μισθοδοσίαι λιτόταται. Κατὰ τὸ 1691, σιγίλλιον πατριαρχικὸν τὰ κατὰ τὴν Πατριαρχικὴν Ἀκαδημίαν καθορίζον προορίζει πρὸς συντήρησιν τῶν δύο διδασκάλων αὐτῆς τριακόσια πενήκοντα γρόδια λαμβανόμενα, διακόσια ἐβδομήκοντα μὲν ἀπὸ τοῦ ἐμβατοκίου τῆς ἐν Ἐξω κιονίῳ ἐκκλησίας, ὀγδοήκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Ὑψωμαθείσις. Ἐκ τοῦ σιγίλλιον μανθάνομεν ἐπίσης ὅτι ὁ μὲν ἀρχιδιδάσκαλος, ὁ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μαθημάτων, ἐλάμβανε μισθὸν ἐτήσιον ἐκ γροσίων διακοσίων, ὁ δὲ τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων ἐκ γροσίων ἑκατὸν καὶ πενήκοντα I. Λάβετε γὰρ ὑπ' ὄψιν, ἀγαπῆται, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖ-

νοὺς τὸ φλωρίον ἐτιμᾶτο δύο καὶ ἡμίσεως γροσίων I, ὅπως μάθῃτε ὅτι ὁ μὲν ἀρχιδιδάσκαλος ἐλάμβανε μισθὸν ἐτήσιον ὀγδοήκοντα φλωρία, ἢτοι κατὰ τὴν τρέχουσαν νῦν ἀξίαν 4480 γρόδια ἀργυρᾶ, ὁ δὲ βοηθὸς αὐτοῦ ἐξήκοντα φλωρία μόνον κατ' ἔτος, ἢτοι γρόδια σημερινὰ τρεῖς χιλιάδες τριακόσια ἐξήκοντα· διηλὰ γὰρ δὴ μνηστὸν ἐκ 373 γροσίων ὁ πρῶτος, ἐκ 280 δὲ ὁ δεύτερος. Σημειώσατε, κύριοί μου, τοὺς ἀριθμοὺς τούτους, ὅπως συνομολογήσῃτε μοι πάντες ὅτι ἐπὶ ἔτη μακρὰ καὶ μακροὺς αἰῶνας ὑπερτάτην αὐταπαρηνδίαν ἐπεδείξαντο πάντες οἰδιδάσκαλοι τοῦ γένους, ὧν τὴν μνήμην ἔχομεν καθῆκον ἢα γεραίρωμεν οἷα μνήμην ἁγίων ἀνδρῶν. Ἐκ προγενεστέρου σιγίλλιον (τοῦ 1661) περὶ τῆς Π. Ἀκαδημίας οὐδὲν ἀπολύτως περὶ πόρων παρὶζόμεθα. Βεβαίως εἶχον καὶ τινες ἐτέρας προσόδους, ἀλλ' ἦσαν αὐταὶ τοσαῦτον ἀσήμενοι, ὥστε πραγματικῶς ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ ἔργον καὶ τὴν ἀποστολὴν ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν ἐπιβάλλεται πᾶσι τοῖς γινώσκουσι διὰ τίνων δυσχερειῶν διήρχοντο τὸν βίον, διδάσκοντες, ἐμπνέοντες ζῶν, ἐμψύδωντες πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως εἰς γενεὰς οὐχὶ μὲν πεπηγυίας τῷ ψύχει τῆς πρὸς τὰ καλά διαθέσεως, ὡς ἔγραψεν ὁ Κορυθαλλεύς πρὸς τὸν μακάριον ἱερομάρτυρα Κύριλλον Λούκαριν², ἀλλὰ, τοῦτ' αὐτὸ τὸ ψαλμικόν, διελευσάς διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος ὅπως ἐξαχθῶσιν εἰς ἀνάψυχν. Ἀνάγκη ἢα διημπληρωθῶσιν αἱ πληροφορίαι αὐταὶ περὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας σχολείων καὶ περὶ τῶν μισθῶν τῶν χορηγουμένων τοῖς διδασκάλοις, ὅπως μὴδὲ μὴς ἐκταθῶμεν εἰς ἐξέτασιν τῶν λόγων τῆς πενίας, τῆς παρομαρτούσης τῷ διδασκαλικῷ ἐπιγγέλματι. Ὅταν πεισθῶμεν, ὅτι τὰ τῶν ἡμετέρων ἐκπαιδευτηρίων εἰσοδήματα μέχρι τῶν προ-

*) Ἰδ. ἀριθ. 46, σελ. 901—904.

1) Ἀναστασίου Γορδίου, βίος Εὐγενίου Ἰωαννουλίου, ἐν Μεσαιων. Βιβλιοθήκῃ Κ. Σάββα, τόμ. Γ', σ. 434.

1) Βλ. τὰ ἐμὲ Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας· σελ. 120 καὶ 122.

2) Σχ. Βαζαντίου Κωνσταντινουπόλεως τῆμ. Γ', σελ. 251.

3) Ὑπομνηστικὸν Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλλεύς· ἐκδ. Βενετίας. 1786, σελ. 91.

των ἐτῶν τῆς ἡμετέρας ἐκατονταετηρίδος ταύτης ἦσαν ὀλίγιστα καὶ λιτότατα, συνεπῶς δὲ καὶ αἱ ἐργαζόμενοι τοῖς διδασκάλοις ἀμοιβαί, περιττὸν ἐξετάζειν διατί ἦσαν οἱ τότε διδάσκαλοι πτωχοί. Πολλοὶ τῶν τότε λογίων καὶ διδασκάλων τοῦ γένους ἠγγύουν τὴν λατινικὴν, οὐδ' ἠδύνατο 'να μάθωσι τὸ τοῦ Σαλλουστίου, κἄν τε τὴν ἀνάγκην ἐποιούνητο φιλοτιμίαν, ὅτι *avaritia pecuniae studium habet, quam nemo sapiens conceperit*. Πιθανῶς ἠγάπων, εἰ καὶ οὐκ ἐλάτρευον τὸ χρῆμα, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν εἶχε τὴν *avaritiam*, ἣν τῷ σοφῷ ξένην ἐκίρυσεν ὁ λατῖνος ἱστορικός· πῶς ἄρα ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὰς τότε κοινωνικὰς ἀνάγκας;

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ III' αἰῶνος, ἴσως καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ', ὅτε σχολεῖα παρ' ἡμῖν ὑπῆρχον ὀλίγιστα, τῷ διδασκάλῳ κατ' ἔτος ἦσαν τεταγμένα μικραὶ τινες ἀπολαυαί, ὧν τὸ σύνολον εἰς ἐλάχιστον ἀριθμὸν βεβαίως ἀνήρχετο, προσοχῆς ἀνάξιον· καὶ αἱ συνήθειαι μὲν ἐκεῖναι, καθ' ἃς εἶδοντο μικρὰ τινα δῶρα, ἀναφέρονται εἰς τοὺς διδασκάλους τῶν κοινῶν, ὡς ἐλέγοντο, σχολεῖων, «τῶν ἱερῶν γραμμάτων» οἵτινες ἀνομοσθησαν βραδύτερον παιδαγωγοί, διατηρησάντες τὴν τοιαύτην ὀνομασίαν μέχρι πρὸ πεντηκονταετίας, ὡς αὐταὶ αἱ μητέρες ἡμῶν μνησκονται μαρτυροῦσαι. Κατὰ τὰς συνθεῖας ταύτας, ἃς ἀναφέρει ἔγγραφόν τι τοῦ 1729, ὁ μαθητὴς ἀρχόμενος διδάσκεισθαι εἶδε τῷ διδασκάλῳ «ἀσπρα ἢ μανθῆλια, ἢ ἄλλο τι δῶρον», καθὼς καὶ ὅτε μετέβαιναν ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν Πινακιδίων εἰς τὴν Ὀκτώκωνδον, ἀπὸ ταύτης εἰς τὸ Παλιτῆριον, ἀπὸ τούτου δ' εἰς ἕτερον μᾶθημα. Ὁ διδάσκαλος ἐλάμβανε καὶ τὰ λεγόμενα «δευτεριῶτικα», ἀσπρα δύο ἢ τρία, ἅτινα καὶ πεντηκοντάκις ἂν δεχθῶμεν διδόμενα, κατ' ἔτος, ἀποτελοῦσιν ἑκατὸν πεντήκοντα ἢ διακόσια ἄσπρα, ἥτοι φιορίνια ἕξ ἀφ' ἑκάστου μαθητοῦ λαμβανόμενα· δεδύθη δὲ εἶχεν ἑκάστος τῶν τοιοῦτων παιδαγωγῶν εἰκοσι μαθητῶν, ὅτι πάντες ἐχορήγουν τὰ ἕξ φιορίνια, καὶ οἱ τὸ σύνολον τῶν διδόντων ἀνῆρχετο εἰς 120 φιορίνια, ἢ 300 φράγκα. Καὶ διὰ τοσοῦτου ὄγκου πάλιν οὐδαιμῶς πλουτιζόμεν τὸν διδάσκαλον. Δέον δὲ 'να βασιθεῶμεν ἐπὶ ὑποθέσεων, διότι ἄλλως οὐδέποτε θέλομεν ἐκτιμᾶσαι τὴν μεγάλην ἀποστολὴν τῶν διδασκάλων ἐκεῖνων τῶν χρόνων. Οὕτε τῶσα κἄν ἐλάμβανον! Καὶ ἐν τούτοις τῷ 1729 τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως διέταξε τὴν παιδίαν καὶ τῆς συνθεῖας ταύτης, ἀπαγορευθέντων καὶ τῶν δῶρων καὶ τῶν κατὰ δευτέραν διδομένων διδόντων, ἠνέχθη δὲ τὴν προσηφραν οἰωνῶν, ὁπωρῶν καὶ ἄλλων «ἐκ τῶν προχείρων καὶ ἀνευ ἀγορῆς εὐρισκομένων» παρὰ τοῖς γονεῦσι τῶν διδασκόμενων. Αὐστηρὸν ὅμως εἰπεῖν ὅτι μηδεμίαν οἱ οὕτως ὀρθοθετοῦντες ἔλαβον φροντίδα βελτιώσεως τῆς ἑλληνικῆς τῶν διδασκάλων ὁδοῦ.

Σχολείων τινῶν εἰσοδήματα τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἐπόρριζε μετὰ δυσκολίας ἐκ διαφόρων πηγῶν, ὡς ἀγαμάνθων ἀπὸ σιγίλλου τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου Β' τοῦ ἀπὸ Νικαίας διατάκτοντος τὰ κατὰ τὴν ἐν Σταυροδρομίῳ κεντρικῇ τῆς ὁμογενοῦς ὀρθοδόξου κοινότητος σχολῆν.

Ἐν διαφόροις διατριβαῖς μου πολλάκις λόγον ποιούμενος περὶ σχολείων καὶ πολλὰς τοῖς φιλοσόφου

παρεχόμενος πληροφορίας ζητῶ συγγνώμην ὅτι τὸν νυνὶ λόγον ἀποτελέσω βραχύτατον. Ἀρκεῖ ἡμῖν ἢ παράθεσις ἀριθμῶν, ὅπως πεισθῆτε ὅχι ὅτι λίαν ἐλαστικοί, ἀσθητικοί, οὐτιδανοὶ τοῖς διδασκάλοις ἐχορηγοῦντο μισθοί, ἀλλ' ὅτι σχεδὸν οὐδεμίαν ἐλάμβανον οἱ δυνατοὶ τῆς ἡμέρας πρόνοιαν περὶ βελτιώσεως αὐτῶν, περὶ θεραπείας τῆς ἑλληνικῆς τῶν διδασκάλων τῶν χωρίων καὶ κομπολόων δυσπραγίας. Ἐπειδὴ δὲ ἀρχαιότερον τοῦ 1861 σιγίλλιον ἀγνοῶ εἰ καὶ τοῦτο σιωπῇ τέλειον περὶ πόρων, πᾶσαι δ' αἱ περὶ τῆς οἰκονομικῆς τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου καταστάσεως ἔρουναι μου προχωροῦσι μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ III' αἰῶνος, ἀπ' αὐτῶν ἀρχομαι· τῷ 1724 ἢ ἐν τῇ νήσῳ Σκοπιέζῳ σχολῆ τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων εἶχε κεφάλαιον 1000 γροσίων, ἔσοδα 150, σχεδὸν ἑξακόσια φράγκα, πρὸς συντήρησιν δύο διδασκάλων. Μικρῶ μετὰ ταῦτα ἡ σχολὴ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Τρικινίων εἶχε κεφάλαιον ἐκ 500 γροσίων, ἔσοδα δὲ τὸν τόκον αὐτῶν, 50 κατ' ἔτος, ἥτοι φράγκα διακόσια πρὸς μισθοδοσίαν τοῦ διδασκάλου, ὅτι ἀχρηστούμενον 'να μὴ λαμβάνη καὶ «δευτεριῶτικα», μίτε δῶρα ἢ μανθῆλια. Τῷ 1744 ἡ σχολὴ τῆς Μιτυλήνης εἶχεν ἔσοδα 300 γροσία, ἐκ δὲ τούτων ἔπρεπε 'να λαμβάνη μισθὸν ὁ διδάσκαλος, 'να διατηρῶνται δὲ οὐκ ἔπιμελεῖται καὶ ἄποροι μαθηταὶ αὐτῆς ἀπὸ τριῶν παρὰ τὸν ἑκάστον κατ' ἡμέραν λαμβάνοντες, ἅρα τῷ διδασκάλῳ λείπονται ὡς ἐπίσταν μισθὸν γροσία πηδανῶς ἑκατὸν εἰκοσίν, ἥτοι μόλις τετρακόσια πεντήκοντα φράγκα· σημειωτέον δ' ὅτι ἐπιγράφω ἐκάστῳ μαθητῇ πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ οὐκ ἴλιους ἐννενηκοντα πέντε παραδες, ἀλλὰ μόνον ἐννεακονδίας διὰ τριακονδίας ἡμέρας κατ' ἔτος· ἄλλως ἠθελε μείνει τῷ διδασκάλῳ τῶσδων γροσίων 81 ὡς ἐτήσιος μισθός. Τῷ 1763 ἡ σχολὴ τῆς Μονεμβασίας εἶχε κεφάλαιον 2500 γροσίων, ἔσοδα τὸν τόκον τούτου γροσία 250, μισθὸν χορηγοῦσα τῷ διδασκάλῳ 150, δηλαδὴ μίτε ἑξακόσια φράγκα. Κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὁ διδάσκαλος τῆς ἐν Ἐξω-κωνίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολῆς μετὰ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ ἐλάμβανον κατ' ἔτος 250 γροσία, μόλις ἐννεακόσια φράγκα. Συγχρόνως ἢ ἐν Μιστρῇ τῆς Πελοποννήσου σχολὴ εἶχε κεφάλαιον ἐκ 2000 γροσίων, ἔσοδα δὲ 200, ὧν τὰ τρία τέταρτα δηλ. 133 γροσία, φράγκα πεντακόσια, ὠρίζοντο πρὸς συντήρησιν ἱεροκήρυκος ἑνὸς ἡμᾶ καὶ διδασκάλου. Τῷ 1768 ὁ διδάσκαλος τῆς σχολῆς Ἐδριανέ-καπιου εἶχεν ἐτήσιον μισθὸν 100 γροσία, σχεδὸν τριακόσια πενήκοντα φράγκα. Πρὸς τὴν δ' ὁ μισθὸς ἐξερχόμεθα ἐκ τοῦ κέντρου τῆς ὀρθοδοξίας, Πλησιάζομεν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ, ὑπὲρ ἣν ἔστατο προσηφρῆς τῆς Πατριαρχεῖον. Τῷ 1759, ὅτε τρεῖς συνεδίδακτον· Εὐγενίῳ τῷ Βουλγάρῳ κομμοῦντι τὴν ἔδραν ἀρχιδιδασκάλου, εἶχεν αὐτῷ κεφάλαιον ἐλάχιστον, οὗ ὁ τόκος μίγε εἰς δύο χιλιάδας φράγκων ἐξικνούμενος εἶδει 'να χορηγῆται τέσσαρσιν ὡς μισθός· ἥτοι τῷ Εὐγενίῳ, τῷ Δωροθέῳ Λεσβίῳ, τῷ Ἀναστάσιῳ Ἀντιπαρίῳ καὶ τῷ Νικολάῳ Κριτίῳ, οἵτινες καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἐδίτιζοντο παρὰ τῷ πατριάρχῳ γλίσχρως ἠμείδοντο κἄν τε δεχθῶμεν οὐκ ἔσσορας, ἀλλὰ τρεῖς τοῖς τότε διδασκάλους.

Κατὰ τὸ 1780 ὁ διδάσκαλος τῆς σχολῆς Ἐδριανέ-καπιου ἐλάμβανε μηνιαῖον μισθὸν γροσίων 10, μίτε τριάντων

τα δηλαδὴ φράγκων· εἶχε δ' ἡ συνοικία καὶ τινα διδασκαλίαν, εἶδος νηπιαγωγῶ ἴσως, τίς εἶδε διὰ τίνος εὐτελοῦς μισθοῦ ἀμειβομένην. Κατὰ τὸ ἔτος 1771, ἐν διαστήματι δέκα καὶ τριῶν μηνῶν, ὁ διδάσκαλος «τῶν κοινῶν γραμμάτων» τῆς σχολῆς τοῦ Μεγάλου Ῥεύματος Ἀμβρόσιος ἱερομόναχος ἔλαβεν 86 γροσία καὶ 80 ἄσπρα, ἥτοι 6 γροσία καὶ 80 ἄσπρα κατὰ μῆνα· σχεδὸν εἰκοσι φράγκα τῆς σήμερον. Ἡ σχολὴ τῆς κοινότητος ταύτης εἶδε κατὰ τὰ ἔτη 1799—1800 μισθὸν ἐτήσιον διδασκάλου καὶ ὑποδιδασκάλου 779 γροσία καὶ 18 ἄσπρα, δηλαδὴ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ τῆς σήμερον μόλις 1200 φράγκα· καὶ ἴσως ἦσαν οἱ διδασκαλοὶ τρεῖς· διότι τῷ 1801—1802 εἰς δέκα τρεῖς μῆνας ὁ διδάσκαλος τῆς δημοτικῆς σχολῆς ἔλαβε μισθὸν ἐν βίῳ 193 γροσία, τῆς δὲ τῶν ἑλληνικῶν ὁ πρῶτος διδάσκαλος καὶ ὁ δεύτερος ὁμοῦ 1814. Τῷ 1818 ὁ τῶν ἑλληνικῶν εἶχε μισθὸν 100 γροσίων, δηλαδὴ μόλις ἱσαριθμῶν φράγκων· ὁ βοηθὸς αὐτοῦ 25· ὁ τῆς δημοτικῆς σχολῆς 40. Ἐν τούτοις ἡ συνοικία Ζουλοπόρτης ἐχορήγει συγχρόνως τῷ μὲν τῶν κοινῶν γραμμάτων, ὅντι καὶ ἱερῆ τοῦ ναοῦ, 15 γροσία μηνιαῖον μισθόν, εἰς δὲ τὴν «δασκάλισσαν Ἐλέγκω» 5 ἢ γροσία. Τοῦ πολλοῦ Νικολάου Λογιάδου διευθύνοντος τὴν ἱεροκήρυκτον Ἀκαδημίαν ὁ μηνιαῖος μισθὸς ἦν 250 γροσία, τοῦ δὲ διαπρεποῦς ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ Σαμουὴλ πρώην Μεσημβρίας τοῦ Κυπρίου μόλις 300, καὶ τοῦτο μικρῶ πρὸ τοῦ 1850. Τῶν μισθῶν ἡ ἀδελότης ἦν γενικῇ. Τῷ 1814—1817 ἐν διαστήματι τριετίας ἡ σχολὴ τῆς συνοικίας Ἐδριανέ-καπι ἐχορήγησε τῷ μὲν διδασκάλῳ τῶν ἑλληνικῶν γροσία 1828 (κατὰ μῆνα 50 γροσία=φράγκα καὶ 31 παραδες) τῷ δὲ τῶν κοινῶν 1086 (μίτε 29 γροσία)· καὶ ὅμως τῷ 1850 ὅτε αἱ εἰσορροφίαι ἀνῆλθον εἰς 24000 γροσίων περίπου, ὁ μὲν διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν ἔλαβεν εἰς δέκα τρεῖς μῆνας 1550 γροσία, ὁ δὲ τῶν κοινῶν 3110. Περιέργως δὲ καὶ ἐπισημῶ πατριαρχικὰ γράμματα δικαιο-λογοῦσι τὴν τῶν μισθῶν γλισχρότητα, ἐνῶ περὶ διδασκάλων μουσικῆς σχολῆς ἐθαίνοντο αἱ διατάξεις γενναϊότεραι πῶς, ὡς δεκνύουσι τὰ ἐπὶ τούτῳ πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ γράμματα.

Καὶ ἡ κατόπιν ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἢ μακροτέρα πολλῶν ἀριθμῶν παρατάξις εἰς τὸ αὐτὸ πάλιν ἠθελεν ὀδηγήσει ἡμᾶς συμπεράσμα. Παράλει-πω τὸ μισθολόγιον ἀνωτέρων διδασκάλων, ἱεροκήρυ-κων, ἱεροψαλτῶν. Κατ' ἀρχὰς ἐτι τοῦ ἡμετέρου αἰῶ-νος, ἐν ἀναλογία πρὸς τὰς σημερινὰς ἀντιμισθίας, ὁ μισθὸς τοῦ διδασκάλου «τῶν κοινῶν γραμμάτων» μόλις ἀνέρχεται εἰς διακόσια πενήκοντα γροσία τῆς σήμερον. Ἐξαιρέσιν ἀπέτελεσεν ὁ μισθός, ὃν Εὐγέν-ιος ὁ Βουλγάρικος ἐλάμβανε περὶ τὰ μέσα τῆς παρελ-θούσης ἐκατονταετηρίδος ἐν Ἀγίῳ Ὁρει, δηλαδὴ κλίον γροσίων, διδάσκων ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἀκαδη-μίᾳ τὰ μαθηματικά, τὰ φιλοσοφικὰ καὶ τὴν θεολο-γίαν, καὶ τολμῆσας 'να εἰσαγάγῃ καὶ τὴν διδασκα-λίαν τῆς λατινικῆς. Οἱ δημοδιδάσκαλοι μόλις ἔχον ἔχουσαν παραδείγματα μακαρίων πράγματι διδασκί-λων, ἀναλαθόντων διδασκάλων μαθημάτων δωρεάν ἢ μηδεμίαν λοιπὸν ἀμοιβὴν λαμβάνοντες πῶς ἠδύναν-το 'να σχηματισθῶ περιουσίαν, 'να παρασκευάσω-σιν ἑκάστος εἰς ἑαυτὸν μέλλον ὄχι εὐδαιμον, ἀλλ' ὁ-

πὸς δὲποτε ἐπιτρέπον τὴν κατὰ τὸ γῆρας ἀνάπαυσιν ἀπὸ μακροῦ καμῆτου; Τοῖς διδασκάλοις τῆς πα-τριαρχικῆς Ἀκαδημίας τὸ Πατριαρχεῖον ἐπιγγέλλετο προδιδασκόμενος εἴπερ ἦσαν ἐν τῇ ἱερῇ κλήρῳ κατατε-ταγμένοι, τοὺς δὲ λαϊκοὺς προσελάμβανον ὡς ἰδίους διδασκάλους ἢ γραμματεῖς ἐπίστε καὶ ἀντιπροδότες αὐτῶν οἱ τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας ἠγεμόνες· ἀλλ' ἐλέγοντο καὶ ἦσαν οὗτοι σχολῆς μεγάλης διδά-σκαλοι, καὶ μεγάλα σχετικῶς ἀπεδίδοντο τούτοις αἱ τιμαὶ καὶ τὰ τῶν μόνων ἐπαθλα. Οἱ δὲ δυστυχεῖς διδασκαλοὶ τῶν κομπολόων καὶ χωρίων, οἱ «παιδα-γωγοί», οἱ «τῶν ἱερῶν γραμμάτων» ἐστεροῦντο κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς εὐτυχίας ταύτης.

Ὁμολογῶ ὅτι ἐν γένει περὶ τῆς τύχης αὐτῶν οὐδέποτε ἐμεμνήσθην ἢ ἘκκλῆσΙΑ Κωνσταντινουπό-λεως, συνεπῶς δ' οὕτε κοινότης τις. Οὕτε μικρὸν εὐπρεπὲς οἰκίωμα ἐκέκτητο ὁ δυστυχὴς διδάσκαλος· ὁ δὲ πρόκριτος ἠγγύει ὅτι τὸ παμπάλαιον οἰκοδόμη-μα τῆς σχολῆς ἦν κίνδυνος ἀπειλῶν καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἐν τῷ διδασκάλῳ. Μίτε αἱ προσέχουσαι καὶ προκαθήμεναι τῶν λοιπῶν κοινότητες ἐσκέψαντο τι τοιοῦτο. Πρὸ τριακοσίων ἐτῶν καὶ πλέον ἢ παρὰ τὸ πατριαρχεῖον, ὑπὸ τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου, σχολῆ τῶν ἑλληνικῶν ἐλειτούργει ὑπὸ τὸν διδασκα-λὸν Μανουὴλ τὸν Μαλαξὸν ἐντὸς οἰκίας ἀδελίας καὶ μικρῆς· πρὸ τῶν μέσων τοῦ III' αἰῶνος οἱ διδασκαλοὶ καὶ μαθηταὶ τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας ἐκινδύ-νευον περὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν καὶ σχεδὸν ἠγοῦντο 'να μεταβῶσιν ἐν τῇ τῆς σχολῆς οἰκοδομῇ «μικεῖτι θαρ-ρεῖν, λέγοντες, τὴν εἰσοδὸν τοῦ φροντιστηρίου ὁ-σονοῦσιν πρὸς πτωχὸν ὀδίνοντος». Ἀλλ' οἷας ὑψί-στατο κακοτυχίας ὁ πολὺς Νεόφυτος ὁ Κουσοκαλυδί-της ἐν Ἀγίῳ Ὁρει διδάσκων καὶ ἀναγκαζόμενος ὁ ἀλλοστὸν μνήμης συγγραφεὺς καὶ διδάσκαλος ἐκεῖνος 'να μὲν, ἐν ὄρῳ χειμῶνος «ἐν οἰκίῳ παντὴ πρὸς παραχειμασίαν ἀνευθέτω, δίκην κοχλίου κατ' ἑαυτὸν συστρεφόμενος, ἐναιλούμενος πρὸς τὸ νυκτερινὸν ψύ-χος καὶ πρὸς τὸ ἐπισυμβαίνον ἀνεμόδροχον»! διὰ θυρίδων πάντη ἀναπεπταμένων ἀνεμόδροχιζόμενος! ὡς γράφει. Εἰ δὲ Κωνσταντινουπόλις καὶ Ἄγιον Ὁ-ρος ἐστὲ γὰζον φιλομαθεῖς μαθητῶν καὶ διδασκάλους ἐπισήμους (ἐντὸς παλαιῶν οἰκῶν καλαμοσκεπῶν, τινὰς οἰκοδομῆς ἄρα γε τοῖς διδασκάλοις αὐτῶν ἐχα-ρήγουν πτωχαὶ κοινότητες καὶ κομπολόεις; Ὑπὸ τοιαύτας ἀχυροφράκτους καλύβας οἱ ἄνθρωποι ἐ-κεῖνοι ἐργάζοντο μετὰ ζήλου μὲν, ἐν γνῶσει δὲ τῆς ἀγαμενοσύνης αὐτοῦς τύχης, ἥτις τοῖς πλείστοις μὲν ὑπέβαιναν ἑαυτὴν δυσμενῆ, ὀλιγορῶν δὲ εἰς τινὰς. Καὶ ὁρῶντες ὁ Δαπόντης ἀναφέρει ὅτι Ἰάκωβος Μάνας ὁ Ἀργεῖος, ἀρχιδιδάσκαλος καὶ αὐτὸς τῆς πατριαρ-χικῆς Ἀκαδημίας, ἀπώλεσε κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς ἔτη τὴν δρασιν, ὁ δὲ ἐκ τῶν διδασκάλων αὐ-τῆς δασκαλικῆς, μικρῶ τοῦ Ἰακώβου μεταγενέστε-ρος, διήγαγε τὸ εὐχατὸν τοῦ βίου ὁ ταλαίπωρος πα-ραφρονῶν. Ἐν τούτοις ἀριθμοῦμεν καὶ ἕτερον ἐν τέλει τοῦ βίου παρῆρσαν, ἐπαίτας, μετὰ μακρῶν ἐργασιῶν οὗτοι δὲ ἦσαν οὐκ ἰδίως διδασκαλοὶ μόνον, ἀλλ' ἄνδρες ἀσχιολοῦμενοι εἰς τὰ γράμματα.

Ἐπερ τῶν προφθέντων τὰς ὁψεις ἢ τὸν νοῦν, ὑπὲρ τῶν ἐπαιτούντων τὸν ἐπιστόσιον ἐνεκα σωματι-κῆς ἀνικανότητος τὸ γένος διατηροῦν ἐνιαχοῦ φι-

λαυρωπικά καθιδρύματα περιττόν εθεώρει 'να μεριμνήσῃ ειδικῶς περὶ διδασκάλων καὶ λογίων, ἐκεῖ καὶ τούτους ἀφίενον 'να καθιζάνωσι μετὰ τῆς ἐσχάτης κοινωνικῆς ὑποστάσεως. Ἐρόνοιά τις περὶ καθιερώσεως ἐπαρκῶν μισθοδοσιῶν ἀναφέρεται μόλις μετὰ τὸ 1830. Διὰ σοβαρῶν ἐγκυκλίων πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν ἐπιβάλλονται τοῖς διδασκάλοις (τοῖς ὑπὸ τὸν οἰκουμένικόν πατριαρχικόν θρόνον) ὑποχρεώσεις, ὀρίζονται καθήκοντα πολλά τῆ τάξει τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες πλὴν πάσης ἄλλης ἐπαγγελίας ἐν τῇ κοινῇ καὶ τάξεως ἐπετέλεσαν τὸ καθήκον αὐτῶν· περὶ δὲ ἐπαρκῶς ἀμοιβῆς τῶν κοινῶντων, περὶ καθορισμοῦ μισθοδοσιῶν ἀνεκτῶν, περὶ χωρισμοῦ δύο καὶ τριῶν ἐπαγγελμάτων ἠνωμένων ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ διδασκάλου, ὡς παιδαγωγοῦ καὶ ψάλτου καὶ ἄμα ἱατροῦ!—πτυχιούχου—σκέψις οὐδεμία. Ἀνάγνωτέ τὴν ἐγκύκλιον τοῦ μακαρίου Γρηγορίου Σ' τοῦ ἀπὸ Σερρών, τῷ 1836· ἀναφέρει ὅτι «διδασκαλοὶ διεψοαρμένοι καὶ κατὰ τὴν ἰσοστασίαν καὶ κατὰ τὰ ἦθη, βιβλία πλῆρη αἰρέσεων κλπ. . . . καταπληγώνουσι τὴν ψυχὴν μας»· συνίστησι Κεντρικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐπιτροπὴν, εἰς ἣν ἀνατίθῃσι καὶ τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν σχολείων, ἐπιβάλλει τὴν ἐποπτείαν ταύτην ἐπὶ τὸν ἱεροκήρυκα ἑξουσίαν τὸν Παῦλ· διατάττει τὴν καταδίωξιν τῶν διεψοαρμένων διδασκάλων, ὧν πολλοὺς ὁ ἀειμνήστos ἀνὴρ, ὁ τελευταῖος οὗτος ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀσθηροτάτου περὶ τὰ τοιαῦτα βυζαντινισμοῦ, ἀνάγκασε 'ν' ἀναβαίνωσιν ἐπὶ τοῦ ἁμῶνος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ὅπως ἀναθεματίζωσιν ἀπ' αὐτοῦ τὴν καθεῖον τερρορίαν καὶ μόνη φροντίς, ἣν εὐδοκεῖ 'να λάβῃ περὶ διδασκάλων δοκιμῶν καὶ τὸ καθήκον ἐκλήρουμένων ἐστὶν ὅτι καθορίζει «οὐδεὶς τῶν ἐν ἀπάσῃς ταῖς ἐνορίαις ἐφόρων 'νὰ μὴ δύναται 'νὰ ἐξώσῃ διδασκαλόν τινα ἄνευ τῆς γνώμης, εἰδήσεως, καὶ ἀδείας τοῦ ἐξομομασθέντος γενικοῦ ἐφόρου». Πολλὰ ἐπιστολάι τοῦ Γρηγορίου Σ' τῶς ἐν χειρογράφοις κείμεναι καὶ πρὸς πολλοὺς ἀρχιερεῖς ἀποτεινόμεναι διατάττουσι τὴν παῦσιν, τὴν ἀποβολὴν, τὸν ἐξοστρακισμόν διδασκάλων διεψοαρμένων, ἵτοι καταγγελλομένων ὅτι φρονοῦσι τὰ τοῦ Θεοφίλου Καίρη· τις ἡμῶς ἀπόφασις αὐτοῦ καὶ τίς ἐγκύκλιος ὀρίζει τίς μὲν ἢ τῶν εὐσεβῶν καὶ δοκιμῶν διδασκάλων ἀμοιβῆ, τίς δὲ μέγιστα ληθθήσεται περὶ τῆς ἀναπαύσεως αὐτῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἡλικίας, καὶ 'ν' ἀνίκανοι ἴθελον ἀποβῆ πρὸς διδασκαλίαν;

Ἐκτοτε παρέρχεται μία δεκαετία. Ἀνθίμος ΣΤ' ὁ Κωνσταντινῶς συντάττει Κανονισμούς, Ἐγκυκλίους, διατάξεις περὶ σχολείων ἀλλοδιδοδακτικῶν καὶ ἑλληνικῶν, ἐκφέρει τὴν χάριν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ αὐξήσει τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, καὶ συνίστησι τὴν καταδίωξιν τῶν ὑπὸ βιβλικῶν Ἐταιριῶν ἐκδιδομένων τῷ Πατριαρχεῖον καταδικάζει μετὰ πατρικοῦ ἄλλοις τὴν ἀμέλειαν τῶν διδασκάλων ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Καλλιγραφίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν, ἥς ἔνευα «συμβαίνει 'νὰ ἀνέρχωνται εἰς τὰ ἑλληνικά σχολεῖα οἱ ἑλληνόπαιδες, καὶ 'νὰ μὴ γνωρίζωσι 'νὰ ἀναγινώσκωσι τῶν ἑλλήνων τὰ γράμματα»—χωρὶς 'να δυνηθῆ 'να προῖδῃ ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐγκυκλίου

1) Ὁ τοιοῦτος συνδυασμὸς ἐναρξῆ νῦν ἐν Πύργῳ τῆς μητροπόλεως Δέρκων, πρὸς εὐχέλαιαν τῆς συγχρόνου γενεῆς!

καὶ ἡμέρον ἡδύνατο 'να μετατυπωθῆ—Καὶ τῶν μὲν καλῶν ἐκείνων διατάξεων, καὶ τῶν νομοθεσιῶν τοῦ Γρηγορίου, καὶ τοῦ ἔργου τῶν παλαιότερων πατριαρχῶν ἐν τῇ συντάξει τῶν θεσμῶν τῆς παρ' ἡμῖν παιδεύσεως ἄλλοτε γενήσεται μακρὰ μνεῖα· περὶ δὲ μισθῶν καὶ συντάξεων διδασκάλων ἐγγραφάντων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ οὔτε παρ' Ἀνθίμῳ φροντίς, οὔτε μετὰ τοῦ νῦν· εἰ δὲ τὸ ἴγ' ἄρθρον τοῦ τότε Κανονισμοῦ ὀρίζει ὅτι «οἱ μισθοὶ τῶν ἀλλοδιδοδακτικῶν θέλουσι προσδιορισθῆ, καὶ ὅσον τὰ εἰσοδήματα τῶν συνοικικῶν ἐπιτρέπουσι τοῦτο, ἀξίως τῶν γνώσεων καὶ τῆς φιλοπονίας τῶν», ἡ διαταξὶς ἐστὶ τοσοῦτον ἐλαστικὴ, ὥστε ἡ νίκη, ἣν ἤρασαν οἱ ἀτυχεῖς διδασκαλοὶ μετὰ τετρακοσιετῆ ταλαιπωρίαν ἐστὶν ἀληθῶς καθμία, καὶ ὅσον αἱ γνώσεις καὶ ἡ φιλοπονία αὐτῶν ἡδύνατο 'να περιπέσωσιν εἰς τὴν διάρκειαν ἐφόρων μὴ δυναμένων ἐκτιμῆσαι ταύτας, ἢ 'να γίνωνται γειτονες ταμείου σχολικοῦ πενιχροῦ· τοῦτ' αὐτὸ λέγω καὶ περὶ τοῦ ἰε' ἁρθροῦ τοῦ ἐπιβάλλοντος τὴν τακτικὴν ἐν τέλει τοῦ μινδῶς ἀπόδοσιν τοῦ μισθοῦ. Δυστυχῶς ἡμῶς αἱ τοιαῦται διατάξεις οὐ φαίνονται ἐν τῷ Κανονισμῷ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, ὅστις ἐπιβάλλει καθήκοντα τῷ διδασκάλῳ μόνον, οὐχὶ δὲ δικαιώματα. Πολλοὶ Κώδικες ἐκκλησιαστικῶν καὶ σχολείων τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου ζοφερῶν παριστάσιν τὴν ὑλικὴν ὕβριν τῶν διδασκάλων, ἰδίᾳ τῶν λεγομένων παιδαγωγῶν. Ἡ μελέτη, ἡ ἀπλή τῶν σελίδων αὐτῶν ἀναδιφήσις δεκνύει κατὰ τὸ πλεῖστον τατο, ἂν ἐπιτρέπηται ἡ λέξις, ὅτι τὸν τοιοῦτον διδασκαλόν, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ τοὺς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, μόλις ἐδιδίχθημεν, χορηγοῦντες τοσοῦτον χρῆμα μόνον, ὅσον αὐτοὺς ἀποζῆν. Ἐντεῦθεν, περιπέσει μὲν οὐδαμῶς οὐδέποτε καταλυμπάνει ὁ τόσον γλιόχρως σιτιζόμενος, ἐν δὲ κρίσεισι ἄραις τοῦ βίου καὶ πρὸς τοὺς ἀγγέλους καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς χείρας ἐκτείνων οὐκ ἔχει τὸν βοηδοῦντα.

Βεβαίως ὑπῆρξαν διδασκαλοὶ τοῦ γένους ἐπιφανεῖς ἐν παρελθούσι χρόνοις εὐνοηθέντες ὑπὸ προσώπων ἰσχυρῶν, ἀλλὰ ἄνευ σταδίου δράσεως, ἀντιπροσωποὶ, γραμματεῖς, ἀνώτεροι λειτουργοὶ ἠγεμόνων καὶ πατριαρχῶν γενόμενοι, ἢ καταταχθέντες εἰς τὸν κλίρον καὶ κομησίαντες σπουδαίους μητροπολιτικούς θρόνους. Σέβωμαι τὸν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων πρὸς τοὺς διδασκάλους ἐπιδεικνυόμενον κατὰ τὰς ὥρας τῆς εὐτυχίας σεβασμόν, τὴν ἐκτίμησιν, ἣν ἔστρεψον πρὸς φίλους διδασκάλους ὡς ἐν ἐπιστολαῖς αὐτῶν πρὸς ἐκείνους φαίνεται· ἀλλ' ἐκτίμησις πρὸς τὸν Σεβαστὸν Κυμνήτην, πρὸς τὸν Ἰάκωβον ἢ τὸν Σπαντωνῆν, πρὸς πάντας ἐπὶ τέλους τοὺς διδασκάλους ἐστὶ τις δι' ἐμὲ τιμὴ κολούθῃ, τιμὴ λαγαρά, τιμὴ μείζουρος, οἰκοδομὴ τερπνῆ χωρὶς στέγης. Οὐδὲ προσέχω ποδῶς εἰς τὴν φροντίδα τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς πρὸς προπαρασκευὴν μέλλοντος ἀνεκτοῦ, καὶ οὐχὶ εὐμαροῦς διὰ τὴν διδασκαλίαν, οὔτε δύναται τις εὐδυνειδίχως 'να μεμψῶῃ τῆς παρελθούσης γενεῆς ὡς μὴ τοῦτο σκεψαμένης, ὅπoταν ἡμεῖς αὐτοὶ ἡμέρον οὐ σκεπτόμεθα. Προσέχω μόνον εἰς τὸ παρόν, τὸ δὲ παρόν, ἵπερ εἰσφέρει μισθὸν ἐπαρκῆ τῷ διδασκάλῳ, ἐστὶ καφάλαιον, ἀρκούν ὅπως ἔχη μετὰ πολλῶν ἢ βραχύν χρόνον οὗτος τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Καὶ ὅμως, λυπηρῶν εἰπεῖν, οὐδεὶς σκέπτεται, καθὼς οὐτ' ἔ

σκέπτοτο περὶ τοῦ παρόντος τοῦτο. Μὴ πιστεύουσι ποτε ὅτι διηγώμεν ἐν πενία τὸ σύνολον τοῦ γένους· εἰδήσεις τινες ἦδε· κακίως διεσκορησάμεναι, νυνάθροισόμεναι ποτε ἴθελον ἀποδείξει ὅτι χρῆμα παρ' ἡμῖν ὑπῆρχεν ἀρκετόν, ὅτι κομησίαν καὶ ἀμύβων βαρυτιμῶν ἢ ὑπαρχῆς ἀποδεικνύσι πλοῦτον πολλόν, ὅτι διαρκῶς οἱ ἡμέτεροι πατέρες ἄθροισον καὶ κατέστρεψον, εἶχον ἐν χερσὶ καὶ μετ' οὐ πολὺ ληψὶ καὶ βορρῆς εἰσφέρων χειμῶνα βαρύτερον ἀπενάρκον τοὺς ἀνθρώπους τούτους, οἵτινες ἡμῶς ἡδύνατο κατὰ τὸ διαγελῶν ἔαρ 'να φροντίσωσι καὶ περὶ παιδευτῶν, ἐνῶ τοσοῦτον ἐφρόντιζον περὶ παιδείας.

Εἶπον καὶ ἐπαναλαμβάνω. Ἀρετῆς ἄλλα δέον μέγιστα 'να τεθῶσι καὶ πανταχοῦ, παρ' ἡμῖν δὲ κυρίως, ὅπως καὶ ἄνδρες ἀριστοὶ πολιτευόμενοι, αὐτὰ δὲ τὰ ἄλλα, εἴπερ ἐθάνη πού τι παρ' ἡμῖν, ἐθάνη σπανιώτερον καὶ τοῦ κομητοῦ τοῦ Δανάτου. Χορηγῆσατε τὰ ἄλλα ταῦτα. Συντάχθητε περὶ τὸ κέντρον, ὅπως ἡ κοινὴ συνεργία βελτιώσῃ τὸ μέλλον ἐκάστου διδασκάλου· ἀλλὰ μηδέποτε ἐπιλανθάνηθε, ἀγαπητοί, ὅτι καὶ πάντες ἡμεῖς ὑπέχετε τὴν εὐθύνην τῆς κακοδομιῆς, ἥς τὸ φάσμα ὅσον φοβεῖται ὁ διδασκαλὸς τοσοῦτον ἀδυνατεῖ 'να ἐξουδετερώσῃ. Μὴ εἰς κρημὰ μοι γένοιτο ἡ μεμψιμοιρία, ἡ κομψή, ἂν θέλητε 'να χαρακτηρίσητε τοιαύτην. Τὸ Α' ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ τῆς «Διδασκαλικῆς ἀδελφότητος» ὀρίζει σκοπὸν «τὴν κατὰ τὸ ἐνὸν ὑλικὴν ὑποστήριξιν διδασκάλων ἐνεκα γήρατος ἢ ἄλλης ἀπροόπτου αἰτίας ἐν διαθεσιμότητι διατελούντων καὶ ἀναξιοπαθούντων»· πόσοι δ' ἄρα γε προσήλθον εἰς ὑλικὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἀδελφότητος καὶ πόσα κεφάλαια διατίθησι τὸ Ταμεῖον ἡμῶν πρὸς τὸν ἄγιον τοῦτον, ἐν προτιθέσει, σκοπῶν; Καὶ πόσοι τῶν δίδων ἔργαζομένων ἐργάσθησαν ὅπως; Καὶ μετὰ τὴν ἀπροθυμίαν ταύτην αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν ἐχόντων πρὸ πάντων ἑτέρου συμφέρον εἰς εὐδωσίαν τῆς Ἀδελφότητος, φαίνομαι βέβαια λίαν ἀσθηρῶς ζητῶν εἰς παρελθόντας χρόνους, ὅτι τῶν φώτων ὁ αἶων οὐδαμῶς ἐπετέλλεσθε παρ' ἡμῖν ἕως σήμερον. Φρονῶ ὅτι εἴπερ ὑπῆρχεν ἐν ἐκείνοις τῆς χρόνους Ἀδελφότης τοιαύτη ἡδύνατο 'να ἐπιτευχθῆ τι καλὸν ἀποτέλεσμα· ἀλλὰ καὶ νῦν ἀρκεῖ τὸ στυγνὸν φάσμα τοῦ μέλλοντος 'να ἐπιβάλλῃ πᾶσιν ἡμῖν τὴν πρὸς τὸ ἔργον τῆς Ἀδελφότητος ταύτης στοργήν, ἵνα μὴ μετὰ πᾶσα ἐπὶ διάδοχος τῆς τοῦ ἡμετέρου ἔργου κακίᾳ ἀπὸ βήματος ὁμοίου ἐν ἐορτῇ γραμμάτων τὴν παρ' ἡμῖν ἑλληνικὴν ζήλον καὶ προθυμίαν πρὸς ὑποστήριξιν κάλοῦ σκοποῦ, κατὰ τοῦτο διαφέρων ἔμοῦ, ὅτι ἐγὼ μὲν λαλῶ τὰς εἰδήσεις ἀρμόμενος ἐξ ἐποχῆς σκοτεινῆς, ὡς οὐκ ἔστι καλὸν αὐτὴν, ἐκείνος δὲ λαλεῖ περὶ ἐποχῆς φωτός. Εἴχομαι 'να μὴ μεμψῶῃ καὶ ἐκείνος ἡμῶν, μήτε 'να μεμψῶῃ ἐμὲ, τὸν νομίζοντα ὅτι ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῆς δίδων οὐ φωτεινῆς οὐκ ἔστι δυνατόν 'να χρησιμοποιηθῆ πρὸς φωτισμόν ἡμῶν ἐν τῷ ἀπλετῷ φωτὶ, ἐν ᾧ νῦν διαδιόμην.

ρωμαίων πολιτείας» συγγράμματι, (ἔκδοσις Καρόλου Βενεδίκτηου Hase, Παρίσιος, 1812, σελ. 194, 196, 198—200).

Ὁ Λυδὸς ἴθελον ἐκ φιλαδέλφειας εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς σπουδῆν· ἀκούσατο τοῦ Ἀγαπίου, μαθητοῦ τοῦ φιλοσόφου Πρόκλου, δηλ. τῆς ἀριστοτελικῆς καὶ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας (περὶ τοῦ Ἀγαπίου Χριστόδωρος ὁ ποιητὴς ἐν τῇ περὶ τῶν ἀκρατῶν τοῦ μεγάλου Πρόκλου μονοδίβλῳ ἡσδῶν οὕτως «Ἀγάπιος πύματος μὲν, ἀτὰρ πρώτιστος ἀπάντων»).

Τότε Ζωτικὸς ὁ φιλαδέλφειος ἦν ἐπαρχὸς τῶν πραιτωρίων ἐπὶ τοῦ Θρακῆς Ἀναστασίου, οὗτος δὲ συνηριθμήσεν αὐτὸν ἐν τοῖς ταχυγράφοις τῆς ἀρχῆς, ἐν οἷς ἦν κατατεταγμένος ὁ τοῦ Λυδοῦ ἐξάδελφος Ἀμμανός· λέγει δ' ὁ Λυδὸς ὅτι πάντες οἱ βοηδοῦντες τῷ ἐπαρχῷ ἔλαμπον ἐπὶ παιδείᾳ. Ἀναστάσιος ὁ Θραξ μαθὼν τὴν περὶ τοῦ λόγου καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἀκρίματον ἀσχηλίαν τοῦ Λυδοῦ «πρώτον μὲν ἐγκώμιον εἰπέν με (λέγει) πρὸς αὐτὸν καταξίωσε. . . οὐ γονομένου, καὶ συγγράψαι με τὸν πρὸς Πέρδας αἰσθῆτως αὐτῷ χειρισθέντα πόλεμον παρεκελεύσατο»—Γράψων δὲ πρὸς τὸν ἐπαρχὸν ὁ βασιλεὺς τοιοῦτοις ἐχρήσατο ῥήμασιν· «Ἰωάννη τῷ λογιωτάτῳ πολλὰν μὲν σύνισμεν τὴν ἐν λόγοις παιδείαν, τὴν τε ἐν γραμματικῶς ἀκρίβειαν, τὴν τε ἐν ποιητικῶς χάριν, καὶ τὴν ἄλλαν αὐτοῦ πολυμάθειαν, καὶ ὅπως τὴν ρωμαίων φωνὴν τοῖς ἑαυτοῦ ῥόνοις ἀπέδωκε σπουδῆν· καίτοι τῆς στρατείας αὐτῷ τῆς ἐν τοῖς δικαστηρίοις τῆς οἷς ὑπεροχῆς ὀρθῶς ἠερομένης, ἐλέσθαι μετ' αὐτῆς καὶ τὸν ἐν βιβλίοις ἀσκήσασθαι βίον, καὶ ἄλλον ἑαυτὸν ἀναθεῖναι τοῖς λόγοις. Τὸν τοίνυν εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς ἀναδάντα ἀ γέγραστον ἀπολιπεῖν ἀνάξιον τῶν ἡμετέρων χρόνων εἶναι κρίναντες, προετίττομεν τῇ σῆ ὑπεροχῇ ἐπιδοῦναι αὐτῷ τοῦ δημοσίου τόδε. Ἰστω δὲ ὁ εἰρημένος σαφώτατος ἀνὴρ, ὡς οὐ μὲχρι τοῦτου στυγρόμεθα, ἀλλὰ καὶ ἀξιώμασι καὶ μεῖζουσιν ἱεροῖς φιλοτιμίαις τιμῆσομεν αὐτόν, ἅποπον ἠγοῦμενοι τοιαύτην εὐλαωτίαν οὕτω μικρῶς ἀμοιβῆς ἀξιοθῆναι ἐπαινοῦντες αὐτὸν εἰ καὶ πολλοὺς ἑτέροις τῆς οἷς αὐτῷ μεταδῆν παρασκευῆς». Καὶ ταῦτα μὲν ἡ βασιλικὴ διαταγὴ· «Τούτοις ἐπιψηφισομένου—λέγει ὁ Λυδὸς—τοῦ τινικαῦτα τὴν πολιαρχίαν ἰθύνοντος, καὶ τόπον διδασκάλους ἀπονενεμημένον ἀφορίσαντός μοι ἐπὶ τῆς Καπιτωλίδος αὐλῆς, ἐχόμενος τῆς στρατείας ἐπαίδευσον, καὶ μεγαλοφρονεῖν ἐξηγήμην».

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΩΡΓΙΩΝ.

Ἐκ τοῦ Α' μέρους τῆς διατριβῆς, σελ. 902, στίχῳ 21, ἐξερρῶν τὸ παρὰ πόδας τεμάχιον· Τὸ κατὰ τὴν πατριὸν σύννεθος ἐξακριβοῦ Ἰωάννης Λαυρέντιος ὁ Λυδὸς ἐν τῷ περὶ ἀρχῶν τῆς

ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΘΩ.

Ίστορικὸν ὑπόμνημα Ἰθω.

(Ἀντίγραφον ἐκ τοῦ Κώδικος Μ. Αζύρας. Θέσις Ω. Ἀριθ. 120).

Ὅτε ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀσάνη κυροῦ Ἰωάννου τοῦ βασιλευσάντος κατὰ τὴν Ζαγοράν καὶ κρατήσαντος καὶ πολλὰ τῶν Ῥωμαίων κάστρα, γέγονε καὶ ἡ σπουδαία πράξις, Πατριάρχειον εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ σπουδάσαντος γενέσθαι, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καταναγκάσαντος εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ τὸ ἐνδόξιμον παρὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰληφέν αὐτός, καὶ πατριάρχης ἐπεκηρύχθη κατὰ τὴν Ζαγοράν τοπικῶς γίνεσθαι, πρῶτος ἐν αὐτῇ ὁ πρότερον χρηματίας μητροπολίτης Φιλιππῶν Γρηγόριος πατριάρχης καθίσταται. Ὅς δὴτα πατριάρχην καὶ μητροπολίτην Θεσσαλονίκης παρὰ κανόνας πεποιτικῶς, σπουδῆν ἔθετο πᾶσαν καὶ ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ καταστῆσαι. Βουλόμενος τὸν δὲ πεποιτικῶς Θεσσαλονίκης Μιχαὴλ τὸν μωρατᾶτην λεγόμενον, παντελῶς τῆς κατὰ τὴν τοιαύτην ἐπίσκοπὸν ἐνορίας αὐτὸν ἀποστῆσαι. Τῶν ἰδίων οὖν ὁ τοιοῦτος Θεσσαλονίκης ἀντεχόμενος, ἐγκαλέσων τὸν αὐτὸν πατριάρχην ἀπῆει πρὸς βασιλέα. Οἱ γὰρ μὴν κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος τοῦ Ἰθω ἀκούμενοι μοναχοὶ εἰς τρισημίους συναχθέντες λογάδας τε ἔπαντες καὶ τῆ κατὰ θεὸν ἀναχωρήσει καὶ ἀσκήσει, πάλαι προκείμεναι μὴτε πατριάρχην δεχόμενοι, μὴτε μὴν τὸν πατ' αὐτοῦ χειροτονηθέντα Θεσσαλονίκης, ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ ἢ παρὰ τούτου τοῦ πατριάρχου ἢ παρὰ τοῦ μωρατᾶτου Μιχαὴλ, οὐκ ἠνείχοντο χειροτονηθῆναι. Διὰ ταῦτά τοι καὶ οὗτοι πρὸς βασιλέα ἀπελθόντες κατὰ τὴν Καλλιόπολιν τιμηκαῦτα εὐρισκόμενοι, καθ' ὅν δὴτα καιρὸν τοὺς τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἑλένης γάμους ἐτέλει, μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ αἰοιδίμου βασιλέως κύρ Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτζη, εὐρισκόμενου ἐκεῖσε καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ πρότερον χρηματίσαντος μητροπολίτου Ἐφέσου, τὰ τῆς υποθέσεως ἐγκλησίαν ἐποίησαντο, κατὰ τὴν τοῦ πατριάρχου Ζαγορᾶς καὶ τοῦ διαληφθέντος Θεσσαλονίκης, ἐνώπιον καὶ ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, σφοδρῶς ἄγαν ποιούμενοι, δίκαια τε προβαλλόμενοι καὶ δὴ καὶ τὸ καθόλας γεγονός κηρόδουλλον θέσπισμα τοῦ ἐν βασιλευσίν αἰοιδίμου κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κοιμηνοῦ ὅστις ἀρα μοναχοὶ καὶ ἐκ περιουσίας ἐδικαιώθησαν. Καὶ γὰρ μὴδὲ ἐν ἔχει δίκαιον ἱερατικὸν κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος τὸν ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ ὁ τότε Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἐνδημού-

1) Ἐγὼν ἄρα: Θεσπιζόμενοι τὸν τὸ Ἅγιον Ὅρος εἶναι ἐλευθέρων καὶ μηδαμίαν φρολογίαν ἢ ἐπὶ ἑσῆσαν ἔχειν τοὺς ἐν αὐτῷ μοναχοὺς, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἵματος, μνημονεύειν δὲ τῶν βασιλέων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τοῦ κόσμου ἀπερισπάστως εἰσέσθαι. Τοὺς δὲ τῶν ἐπαρχικῶν ἄρχοντας καὶ πλησιοχώρους μηδαμίαν κενουσίαν ἔχειν εἰς τὸ Ὅρος, ἀλλ' ὁδὲ ἐπίσκοπον τινα, (διὰ τὰ καὶ τὰ) καὶ τὰς προλήψεις τὰς λεγόμενας κατὰ τῶν ἐπίσκοπων, καὶ διὰ τὴν μὴ δεσμεύειν τὰς ἐκκλησίας, καὶ ἐπιτολὰς δίδόναι τοῖς πρεσβυτέροις καὶ ἐπιτεμῆν αὐτούς. Ἀλλὰ μίαν δε-

σης συνόδου τῶν ἀρχιερέων κέκρικε, κατὰ τὴν περιλήψην τοῦ διαληφθέντος βασιλικοῦ προστάγματος. Τὸν Ζαγορᾶς δὲ πατριάρχην ἀπεφίνατο μηδὲλως χωρεῖν κατὰ τῶν μὴ υποκειμένων τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ μητροπόλεων, καὶ χειροτονίας ποιεῖν, ἢ ἄλλο τι ἐκκλησιαστικὸν διαπράττειν, καὶ μάλιστα ὁ τότε φιλιππῶν εὐρισκόμενος μητροπολίτης κύρ Φωκάς Ζηλωσᾶς, εἰς καθαίρεσιν τελείαν διηγέρθη τοῦ τῆς Ζαγορᾶς πατριάρχου. Ὁ βασιλεὺς Ἀσάνης πάντα λήθον δὲ δὴ λέγεται κενυτικῶς, τὸν Θεσσαλονίκης καθαιρεθῆναι μᾶλλον ἐψηφίσατο, ὡς παρὰ κανόνας καὶ παρὰ τὴν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως γνῶμην χειροτονηθέντα, ὁ δὲ καὶ γεγονός, ὁ μὲν Κωνσταντινουπόλεως αὐτίκα, παρόντων καὶ ἀμφοτέρων, ψήφῳ πεποιτικῶς, χειροτονεῖ κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην μητροπολίτην τὸν ἀγιώτατον καὶ ὁμολογητὴν γενόμενον ὕστερον, κυρὸν Μιχαὴλ τὸν Δισύπατον. Δικαιοὶ δὲ ἡ ἱερά τῶν ἀρχιερέων σύνοδος παρ' οὐδενός τῶν ἀρχιερέων τοὺς ἀγιορείτας ἀρχεσθαι, γενέσθαι δὲ ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ παρὰ τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ἐπέτρεψε, διὰ τὸ μὴ τὴν τοιαύτην μητροπολίτην Θεσσαλονίκην τῶν αὐτῆς ἐκκλησιαστικῶν στερηθῆναι δικαίων, μηδαμίαν ἄδειαν ἔχοντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν ταῖς δεσασίαις μοναῖς κατὰ τὸ τοιοῦτον Ἅγιον Ὅρος. Ἀλλ' ὅτε χρεῖα τις γένεται ἱεροτελεστίας καὶ καθιερώσεως ναοῦ προσκαλούμενον ἔρχεσθαι, εἰ ἀρα καὶ τὸ καθόλας δόξαν τῆ ἱερᾶ συνόδου φυλάττειν φαίνεται ὁ τοιοῦτος ἐπίσκοπος. Εἰ δὲ παραβαίνοντα ταῦτα θεάσονται, ἔξ ἑτέρας ἀρχιερέα κατὰ προτροπὴν τοῦ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος ὀσιωτάτου πρώτου τῆς ἱεροτελεστίας, ἐν ταῖς διαληφθείσαις τοῦ Ἅγιου Ὅρους μοναῖς διαπράττεσθαι, ἀφορισμῶν παρακαλοῦσθαι τῶν εἰς ταῦτα καὶ ἀναθεματισμῶν, ὥστε μὴδὲν ἐκ τούτων παρατραπῆναι ἢ τὸ καθόλου ἀκυρωθῆναι. Ταῦτα παρὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον πραχθέντα καὶ τελεσθέντα, καὶ τῆ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ὑπογραφῆ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχιερέων βεβαιωθέντα καὶ ἐξασφαλίσθέντα, οἱ βασιλεῖς ἐκείνοι δι' ἐρυθρῶν πιστωσάμενοι γραμμάτων εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα συντηρεῖσθαι παρεκελεύσαντο. Ὅς καὶ ὁ Ἀκροπολίτης Λογοθέτης Χρονικὴν Ἱστορίαν γράφων, ἀρξάμενος τῆς υποθέσεως ἀπὸ τῆς παρὰ τῶν Λατίνων ἀλώσεως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀψευδῆ δὲ ἔγγράφον παρέδωκεν. «Εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦντος ἐπέλθῃ ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν καὶ καταστῆσει ἐκκλησιαστικῶν πράξεων, μὴ προσκόντων αὐτῷ, ἀκυρὰ μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα τυγχάνειν, καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν παιδευσίν, καθηρημένον ἐντεῦθεν ἦδη ὑπὸ τῆς Ἁγίας Συνόδου.»

Ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ἰθω. 1893 Ἀυγούστου 20. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ε. ΔΑΥΡΙΩΤΗΣ.

Ἐπιτεμῆν καὶ κερὰν τὴν πρῶτον χειροτονήσαν, οἱ δὲ καταφρονούντες αὐτοῦ ἕσταναν ἐπὶ τῆν ἡμετέραν ἀγανάκτησιν. Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ. Ἰνδικτιῶνος Γ'. Ἡ ὑπογραφή δὲ ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς γερῆς καὶ ἡ διὰ κηρῶν συνθήκη σφραγίς.

ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΟ ΕΝ ΣΤΑΥΡΟΡΟΜΙΩ.

Il fallait qu'un héros, de qui la terre entière Admire les exploits, Leur offrit un asile, et sourait de matidre A leurs divines voix. (Racine. La renommée aux Muses).

Ὅτε ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης πέτρας, ἥτις ἠνέξ ἐκαλεῖτο, ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος ρήτωρ δεδεικνυε πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ Ἀθηναίους τὰ Πι οὐύλαια τῆς Ἀκροπόλεως, οὐχὶ βεβαίως πρὸς ἄλλον ἐπρατε τοῦτο σκοπὸν, ἀλλὰ διότι, ὡς ὄρατόν ταῦτα σήμερον τῆς εὐκλείας τῆς πόλεως, ἀνεπὶλόγιον αὐτοῖς τὰ ἔργα τῶν πατέρων οἰοεὶ λέγοντα αὐτοῖς: «ἴδατε οἷων ἀνδρῶν τέκνα ἐστέ». Μνημεῖα ἐς αἰ, σιμεῖα δόξης ἀποδεικνύοντα τὸ μεγαλεῖον τῆς πόλεως καὶ τῶν αὐτῶν οἰκούντων ἀνδρῶν, οἵτινες πλοῦτο τε ἔργον μᾶλλον καὶ ῥῆ ἡ λόγους κόμπη ἐκρῶντο, καίπερ οὐ τούτους λόγους τοῖς ἔργοις βλάδην ἠγοῦμένοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ἄδει ἔργῳ ἐλθεῖν. Καὶ ἐπετέλεσαν τὰ ἔργα ἐκεῖνα ἀπερ κατεκόσμου τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος καὶ ἀπερ ἐπετέλεον διὰ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐνδον τῶν Προσυλαίων, ἐν οἷς καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀπτερον, κορυφὴν ἔχοντα τὸ μεγαλοῦργημα ἐκείνο, ὅπερ Παρθονῶν καλεῖται καὶ οὐ τὴν δόξαν οὐτε ἠμαυρῶσαν οὐτε ἀμαυρῶσαν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων νέα ἔργα. Δίκαιον λοιπὸν εἶχεν ὁ μέγας Περικλῆς ὑπὲρ τῶν τοιοῦτων ἔργων μεριμνῶν, δίκαιον δ' ἐπίσης εἶχε καὶ ἀρετὴν τῆς πόλεως ἐν ταῖς ἀλλαις κηρύττων ὅτι ἐπιδοκᾶται αὐτῇ μετ' ἐυτελείας. Καὶ δὲν ἐπετράπη μὲν ἡ ἀναγραφή ἐν ταῖς μετόπισι τῶν μνημείων, εἴτε ναῶν εἴτε ἄλλων, ὀνόματος ἰδιώτου, ἀλλ' οὐδαμῶς ὀφειλομεν λησμονεῖν, ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ὑπεκρύπτετο ὑπὸ τὴν τῆς πόλεως, ὅτι τὰ ἄτομα, οἱ πολλοὶ, ὁ λαὸς, ὡς σήμερον λέγομεν, αὐτὸς μετεῖχε τῶν τῆς πολιτείας, αὐτὸς ἐκανόνιζε τὰ κατ' αὐτὴν, αὐτὸς τοὺς ἄρχοντας ἐξέλεγεν, αὐτὸς ἠλεγχεν αὐτούς, εἴτε ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, καθ' ἣν οἱ ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα καὶ οἱ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη γεγονότες ἐδικαιοῦντο τὸν λόγον λαμβάνειν καὶ περὶ τῶν μελλόντων τῆ πόλει συνουσίαν ἀγορεύειν, ὑπεκροῦντο δ' ἐν τοῦτω νόμῳ καὶ καθῆκον αὐτὸ ἐλογίζοντο. «Ἐνι τε, λέγει ὁ Ὀλύμπιος ἐν τῷ θαυμασίῳ αὐτοῦ Ἐπιταφίῳ, ἐνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἄμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια, καὶ ἑτέροις πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γγῶναι, μόνον γὰρ τὸν τε μὴδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀρχεῖον νομιζόμεν.»

Οὕτω τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν οὐδαμῶς ἐδέδμενον, ἀλλὰ τούναντιον ἐπροστάτευον καὶ δὴ καὶ ἐπέβαλλον οἱ νόμοι, συνεκέντρουν ὁμῶς πρὸς τὸ αὐτὸ σιμεῖον. Τὸ σύστημα τοῦτο παρήγαγε τὸ ὑπὲρ-

1) Aux Muses.

λαμπρὸν ἔργον τοῦ Ἑλλήνος, οὐ τὸ κλέος οὐποτ' ὀλεῖται. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μεγίστην ἔδχε ροπήν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων καὶ διὰ ταύτης πολλὰ συνετελέσθησαν, αὐτὴ δ' ἐτι καὶ νῦν δρᾷ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλλήνος τιμῆ καὶ ἀναδείκνυσιν ἐν μέσῳ τῆς ἐπιπολαζούσης ἐστὶν δε ἀτασθαλίας, ἐν ᾗ ἡ σωφροσύνη εἶδει κρατεῖν, ἡ σωφροσύνη, ἥτις οὐ ποιεῖ μὲν ἄλλα, ἀλλ' ἀσφῆαλῶς πρὸς τὰ πρόσω βαίνει, τὴν πρόσδοον τοῦ ἔθνους συντελοῦσα, ταύτην συμπληροῦσα. Ὁνόματα μεγαθύμων ἀνδρῶν νὰ παραδῶμεν οὐδαμῶς εὐχερῆς, διότι πολλὰ εἰσι ταῦτα, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ γνωστά: τίς ἀγνοεῖ τὰ ὀνόματα τῶν Ζωσιμάδων, Καπλανῶν, Σίνα, Μαυροκορδάτων; τίς ἀγνοεῖ τὰ ὀνόματα τῶν Ζαρίφη, Ζάπτα, Σκυλίτην, Ζωγράφου; Εἴ τις δὲ ταῦτα ἀγνοεῖ οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, αὐτὰ τὰ μνημεῖα τῆς μεγάλης αὐτῶν καρδίας βοῶσιν, αὐτοὶ οἱ λίθοι κράζουσιν ὑπὲρ αὐτῶν.

Ζαρίφεια καὶ Ζάπτα, Σκυλίτσεια καὶ Ζωγράφεια οὐ μόνον ἐν τῆδε τῇ πόλει φασινὰ κείνται, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν Φιλιππουπόλει, ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐν Χίῳ, ἐν Κεστορατίῳ, ἱερὰ τεμνῆ ταῖς θυγατράσι τῆς Μνημοσύνης. Τοιαῦτα τὰ ἔργα τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας, ἢν οἱ πολυῶντες ν' ἀρνηθῶσι πάντως οὐχὶ ἠρνήσιν ἀκούσι, δίκαιοι δὲ εἰσι καὶ τοῦ ὄρθου οὐδαμῶς ἀφίστανται μόνον οἱ πρὸς συγκέντρων αὐτῆς τεινοντες πρὸς ὀρισμένον σιμεῖον.

Ἰδιωτικῆς λοιπὸν πρωτοβουλίας μέγα μνημεῖον ἐστὶ καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἱδρυματὸς Ζωγράφειου, οὐ τὰ ἐγκαίνια μετὰ παλμῶν καρδίας τελοῦνται τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. Ἡ Σχολὴ τῆς Παναγίας ἐπικαλοῦμένη, παρὰ τὸν νόρθικα, οἰοεὶ συνέχεια τῶν κατὰ παρελθόντας αἰῶνας ἐν τῷ νόρθῳ Σχολῶν, λειτουργοῦσα τὸ πρῶτον, μετῴνεγκται ὕστερον ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἥτις κατεῖχε τὸν χώρον ἐφ' οὗ φκοδόμηται τὸ Ζωγράφειον. Ἐν τῷ κτήρῳ αὐτῆς ὀκοδομήθη σχολὴ τῆς διώροφος, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ τότε κρατοῦντος ἀλληλοδιδασκτικῆς συστήματος τῶν ἡμικυκλίων, ἀτινα ἀπῆρτον αἰδοῦσαν εὐρεῖαν, παρὰ δὲ τῇ οἰκίᾳ ἐπεστέθη τὸς πτέρυξ, ἥτις συνεπλήρωσε τὸν χώρον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς λεγομένης σχολῆς. Τὸ οὕτω συνετελεσθὲν σχολεῖον, περιλαμβάνον δικτὼ τάξεις ἀλληλοδιδασκτικῆς δημοτικῆς καὶ πέντε σχολαρχεῖου, ἐλειτοῦργησεν ὑπὸ διαφόρους διευθύνσεις καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὡς ἀρίστα ἐξεπλήρωσεν, ὡς μαρτυροῦσι πλείστοι ὄσοι ἀπόφοιτοι αὐτοῦ, ἄλλοι μὲν εἰς εὐρυτέρας ἐπιδοθέντες σπουδᾶς, ἄλλοι δὲ καὶ εἰς τὸ ἐπιμόριον ἢ τὸν λοιπὸν πρακτικὸν βίον τραπέντες καὶ εὐδοκίμως τὸ ἔργον αὐτῶν ἐπιτελοῦντες. Πρὸ εἰκοσι δὲ περίπου ἐτῶν ἐγένετο μεταρρυθμισίς ἐν τῇ σχολῇ σπουδαία, εἰσαχθέντος τοῦ συνδιδασκτικῆς συστήματος διὰ τοῦ μακαρίτου Νικολάου Γεωργιάδου, πρὸς σπουδὴν αὐτοῦ εἰς Ἑθρώπην ἀποσταλάντος: τὸ σύστημα δὲ τοῦτο ἔτυχε διαφόρων εἰτα σὺν τῷ χρόνῳ βελτιώσεων. Οἰκονομικαὶ δυσχέρεια πολλῆς παρουσιάσθησαν, ἐξ ὧν καὶ ποτε ὠρημῆσαν τινες ἔρπειναι τὸν μετασχηματισμὸν αὐτῆς εἰς ἀστικὴν σχολὴν, ἐννοεῖται ἀνευ μελέτης πολλῆς τοῦ συστήματος τούτου, ὅπερ οὐδὲλως τὰς δαπάνας θὰ ἠλάττου εἰ κατὰ τὰ τέλειά, ὀκτάτακτα μάλιστα, αὐτῶν ἐν Γερμανίᾳ συνετελεῖτο. Ἀλλὰ πρὸ

τούτου υπέφωσκον η ιδέα της ανυψώσεως της σχολικής αξίας της κοινότητος Σταυροδρομίου εις τέλειον γυμνάσιον, των ούτω σκεπτομένων εθνικών αναγκών τούτου λογιζομένων. Σχέδια έγινοντο, αλλά έναυδάγησαν, οι της ιδέας ύμνος της ανυψώσεως της σχολικής ανίπυσε πληρζον, οι δε έλλπιδες αυτών πληροϋνται σήμερον.

Η έφορεία της σχολής η νϋν άμ' εκλεγείσα, ύπ' άνδρών το άγαθόν εν νϋ έχόντων και την πίστην του καθήκοντος πλήρωσιν, έγνω οικοδομησασθαι σίκον εύπρεπή ταις Μούσαις εις το επικίνδυνον του τέως αποδλεπούσα, δε ύπόθαρος ήν και διέρρει τά πολλά. Τούτο ήν τόλμη, αλλά

Τά τοι μέγιστα πάντ' άπείργασται βροταίς
τόλμ' όστε κιν. όστε γάρ ταρανίαις
χωρίς πόνου γέναντ' άν ότ' οίκος μέγας

κατά τον από σικηνής φιλόσοφον, και κατά τον κομικόν Μένανδρον

οκί έστι τόλμης έπιφανιστέρα θεός.

Τολμή λοιπόν η έφορεία, τυχοϋσα της έγκρίσεως της κεντρικής της κοινότητος επιτροπής, και άρωγούς αυτή επικαλεσάμενη και άλλους άγαθούς άνδρας προβαίνει εις το έργον της συλλογής συνδρομών. Αι συνδρομαί γίνονται, οι όμοσθηείς απεύδουσιν εις την φωνήν των τολμηρών, αλλά ούδαμώς το απαιτούμενον χρήμα συντελείται. Συνέρχεται η κεντρική επιτροπή μετά της έφορείας και της οικονομικής επιτροπής, σκεψομένη περι της καταστάσεως, δε εύγενής γόνος εύγενούς οίκου προβάς εις το μέσον αυθάρμης αναδέχεται να συμπληρώσθι το ποσόν, ύπερδυσχλίας προσήρων λίρας. Εγγνώμοσύνης δάκρυα επί τη έλευθερίω, τη άρετή ταύτη της ψυχής, τη εύδαπάνω εις τα καλά του υιοϋ Γεωργίου του Ζαρίφη, άνέδλυσαν εις τους όφθαλμούς των παρισταμένων, ο δε τη ψυχή γενναίος και τον ήλιον της άρετής άπέκρουεν, έχαιρε δε μόνον ένδομύχως ότι το άγαθόν επέτελει. Πύλωση η ψυχή των παρισταμένων εν τη συγανητικη έκείνη συνεδρία των άνδρα, δε και έτερα φωνή ακούσεται, μακρόθεν αυτη, αλλά φωνή γλυκεία και ούκ άθης ταις ακοαίς πάντων, φωνή εύαγγελίζουσα πάσι χαράν μεγάλην. Η αυλαία καταπέταννται, η αυλαία αίρεται και αηλιήσσα παρίσταται η μορφή Χριστάκη του Ζωγράφου, άστ ήρ άρ ίζ η λ ο ς, ήβρων το έτυμώτα τον άνδρ ί φ έγγος εκ τοϋ άρεταίς δεδαίδαλμένου πλούτου, όν άποδείκυσιν άληθώς εύρυσθεν ή, αναδεχόμενος αυτός, ως ήρωας, την συντέλειαν του οίκου των Μουσών. Ίδου

Il fallait qu'un héros, de qui la terre ontière
Admire les exploits,
Leur offrir un asile, et fournir de matière
A leurs divines voix.

Ο χορός των παρισταμένων, κορυφαίον έχον τον πρό των γραμμών δηλωθέντα εύγενή άνδρα, έξυμνεί τον ήρωα, ως άλλος η μουσα του Ρακίνα τον φιλόμουσον έκείνον βασιλέα Λουδοβίκου ΙΑ'. Μη οι τοιοϋτοι εύργεταί του έθνους ήμών, ταις μουσαις τεμένη εύγείροντες και τά γραμμάτα καθόλου προσηύοντες ως έκείνος, ούκ εισιν άλλοι Λουδοβίκου εν ήμιν; Είς

αίδιον δε ένδειξιν εύγνώμοσύνης ο νέος των Μουσών οίκος Ζωγράφειον εκ του έπωνήμου του ήρωος άπεκλήθη.

Ένταϋθα λάγει οιοιαι ο πρόλογος και από τούδε άρχεται το κυρίως δράμα, ήτοι η άλλη δράσις της οικοδομής, δράμα, εν φ' επίσης πρωταγωνιστεί η έφορεία, αλλά ού μετέχουσι νϋν και έτερα πρόσωπα. Προκηρύσσεται διαγωνισμός σχεδίων της οικοδομής, διάφοροι δε αρχιτέκτονες ύποβάλλουσι τοιϋτα, άπερ άποστέλλονται εις Αθήνας, εις ειδικήν επιτροπήν. Ίκ των σχεδίων τούτων εγκρίνεται το του νεαρου και εύελπίδος αρχιτέκτονος, του και τροφήμου της σχολής, κ. Περικλέους φωτιάδου, γίγνεται έναρξίς της εκτελέσεως αυτου τη ένδελεχει και πρόφρονι αυτου επισταδία, καταβαλυσθέντος του τέως οίκου. Ηγός επιβλεψιν δε σίν τη έφορεία εκλέγεται και άλλη επιτροπή επί της οικοδομής, ής ο εκ των μελών φιλοπονώτατος κ. Κωνσταντίνος Καραθεοδωρή καδ' εκάστην σπεύδει έπως εκπληροϋ ήν άνεδέξατο έντολήν. Του κυριου συντελουμένου, γίγνεται σκέψη περι ταϋ προγράμματος και επιτροπή ιδιαίτερα έψηχουσα και τον άκαμπτως εν πάσι εργαζόμενον διευθυντήν της σχολής κ. Μ. Κωφάλαν, επί μακρόν συζητεί και συσκέπτεται περι αυτου και επί τέλους καταρτίζει αυτό. Δέν έχομεν πρό των όφθαλμών ήμών το πρόγραμμα όλον, αλλά έφ' άν ήκούσαμεν και άνέγνωμεν, τουτο έρείδεται επί του έλευσιακοϋ των Αθηνάίων συστήματος, της διαίρεσεως δηλαδή του προγράμματος εις δύο τμήματα κατά τας άνωτάτας τάξεις, στήματα άπερ και η Γερμανία άπεδέξατο, δε ού ήρώσαστο τα κρυπταίκα γυμνάσια, (Realgymnasien) εν τη σκεία αυτών προς τα κλασικά γυμνάσια (Gymnasien), διότι ταϋτα εν ταις κατωτάταις τάξεσι διμαίλτουσι.

Περι του προγράμματος οί του νέου γυμνασιου προκειμένου, πολλαί ήγήθησαν και πρότερον μεν αλλά και τότε ζητήσεως, τινών παρουσιάζοντων και διάφορα λεγόντων, άνευ άρετης ούτε της νϋν καταστάσεως της μέσης παιδεύσεως εν Εγγράτη, ιδίως εν Γερμανία ήν επεκαλοϋντο, ούτε της ιστορίας αυτης, μάλιστα άφ' ού τά πρακτικά σχολεία (Realschulen) άνιψάνουσαν. Έγχεϋθεν δε προήλο πολλάκις σύγκρισις μεθόδου προς συστήματα, και όπερ χειριστον, ότι εν πάσι ύπεδηλοϋτο καταφορή τις κατ' αυτης της πατρίου γλώσσης, της γλώσσης των Έλλήνων, άπαρ' οίς, καθά και ο Ραυίσην λέγει «η φύσις ένεδύθη το καθαρώτερον και ώραιότερον αυτης σχήμα, και ούτινας άναπληροϋσι τον τίπον του έντελοϋς παριστινοϋ, περι όν δε ο Humboldt έγραψε προς τον πολύν Wolf « εν τοίς Έλλήνοις η ιδέα του άνθρώπου έγινετο ούτως ειπείν σάρξ, έπομένως η μελέτη του ελληνικού πολιτισμοϋ έστι προς καταγόνθιν του άνθρώπου εκτάκτου ένδιαφέροντος».

Αλλά η επιτροπή, ούδόλω παρασυρθεΐσα εκ των ζητήσεων τούτων, σοδαρως ήμελέτησε το πρό αυτης τεθέν εθνικόν σύμφερον, δια της διαίρεσεως δε της σχολής εις δύο τμήματα, εν ταις άνωτάταις τάξεσι, παρέσχε μεν την προσηύονσαν εύρύτητα εις τας ξένας γλώσσας και τά τεχνικά λεγόμενα μαθήματα, ούδαμώ δε προσέβαλε την καθαρώς εξανθρωπιστικήν παιδεύσιν. Το έργον της επιτροπής έστι μέγα, άξία δ' αυτη συγκα-

ρητριών και πολλών επαίνων, διότι εν τοίς άλλαις ήρμήνευσε δεόντως και τας προσθέσεις του γενναίω ήρωος άνδρος, οϋ το όνομα η σχολή ήρει.

Πρός τη επιτροπή ταϋτη και έτερα άνωμάσθη εκ των κκ. Ηλ. Ι. Βαλαμιάκη και Στ. Πραχάμη, ήτις επημελήθη περι της επιστημονικής τοποθετήσεως των άλεξικραυνίων και καταλλήλου διασκευής του χημειου και του εργαστηριου των φυσικών επιστημών. Ούτω το έργον συντελέσθη και περικαλλές ήσταται πρό των όμμάτων πάντων το Ζωγράφειον.

Ο προσερχόμενος εις το Ζωγράφειον πάλλευκον έχει την πρόσφειν αυτου, άπλην μεν αλλά φιλόκαλον, μετά προφυλαίων εν ούω εκ μαρμάρου κώνων και παραστάσεων, όν ύπεράνω ήφεται άετωμα ει: μαρμάρου, επί του επιστηλιου μεν ήβρον το όνομα του ίδρυματος ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΝ χρυσοίς γραμμασιν άναγλύφουσι, εν τή μέσση δε έζωγραφημένην την εικόνα του Σωτήρος Χριστου λέγοντος το: ή ψ ε τ ε τ ά π α ρ δ ι α έ ρ χ ε σ θ α ι π ρ ό ς μ ε. Όραιοτάτη δε προσβάλλει τους όφθαλμούς του επισκέπτου η αυλή μετά των δύο αυτης μαρμαρίων στυλίων και της έρυθρας αυτης βαφής. Άπέναντι τή εισερχομένην κείται το διευθυντήριον, δεξίωθεν η αίθουσα των επισκεπτών, το εργαστηριον των φυσικών επιστημών μετά καταλλήλου εστίας και τραπέζης εκτισμένης, άπέναντι δ' αυτου κείται το χημειον επίσης μετά εστίας και καταλλήλου εκτισμένης τραπέζης, παρ ά ταϋτην κείται η γραμμαστική των παιδών, πρακτικώτατα διασκευασμένη και μετ' αυτης η βιβλιοθήκη, εκ της έτερας δε πλευρας του διευθυντηριου κείται αυθις γραμμαστική, έτερα αίθουσα και άπέναντι αυτης η αίθουσα της ίχνογραφίας.

Διά κλιμάκων μαρμαρίων εύρυτάτων εκατέρωθεν της αυλής προς τα έσω άνέρχεται τις εις το δεύτερον δώμα, εν φ' η μεγάλη αίθουσα των τελετών άνευ στυλίων, του όρόφου άνεχομένου στερεώτατα δια δύο σιδηρίων άψιδών εκατέρωθεν της αίθουσης εις παράδοσεις. Επίσης δια δύο εκ λίθου κλιμάκων άνέρχεται τις εις το τρίτον δώμα εν φ' αι παραδόσεις του γυμνασιου, το αναπαυτήριον των καθηγητών εν δε τή άνω δώματι ύπέχει η αίθουσα της μουσικής, δι' ης δια μικράς κλιμακας άνέρχεται τις εις την στέγην της σχολής, έφ' ης μακρός μεν, αλλά κομψός έξώστης έξαισίαν παρέχει θέαν τή επ' αυτης ίσταμένην.

Οι διώδρομοι εύρύτατοι, ώπερ και αι κλιμακες, παρέχουσι πάντα τα στοιχεΐα έπως έλευθέρως κινώνται οι μαθηταί. Ο φωτισμός των παραδόσεων επαρκής και καταλλήλως γιγνόμενος, η δε θερμανσις δια συστήματος νεωτάτου γίγνεται ως και ο άερισμός. Ο επισκεπιόμενος το κτίσμα εν μεν τοίς ύπογείοις βλέπει τοίς κλιμάκους της θερμάνσεως, άφ' όν ως από κέντρον ού διαχέεται δια καταλλήλου μηχανισμοϋ η θερμότης εις άπαν το οικοδόμημα, εν δε τή άνωτάτη όρόφω τας εστίας, αίτινες χρησιμεύουσι τή άερισμώ, και άπαντα τον μηχανισμόν αυτου άπόούστατον και εύημέστατον. Αλλά και περι των αποχωρητηρίων, κειμένων έξω του οικοδομηματος εν τή μέσση της κλιμακας της άποσής από του δευτέρου δώματος εις το τρίτον, έλήθη η θέουσα φροντίς. Ταϋτα, μαρμαρίνα, καθαρίζονται δια μηχανισμοϋ, δι' οϋ διοχετεύεται όρμητικώς άφθονον ύδωρ. Τα θρανία των μα-

θητών, εκ Γερμανίας κομισθέντα και ύπό Γερμανου επί τούτω έλθόντος συναρμολογηθέντα, έχουσι τους πόδας και τά υποστηρίγματα σιδηρίνα, την δε τραπέζαν, το κάθισμα και τά άκουμπητήρια ξύλινα, όντα στερεώτατα και άναπανητικά ήμα. Ότε έπισκεψόμεθα το κτίριον οϋτω έχον τεθή εις την θέσιν αυτών.

Η όλη έντύπωσις εκ του κυριου έστιν ήδε: ύπό έποιν στερεώτατος οϋδέν δυνατό τις ειπειν, ύπό παιδαγωγικήν και ήγεινήν δε καλώς ελογισθσαν τά πάντα, καθόλου δε φιλόκαλον εν τη απλότητι εύαρέστως διατίθησι τον επισκέπτην. Οϋδέν έφ' άν τολμάχιστον γνώσκομεν σχολειον ήμέτερον ένχει τοσαύτην τελειότητα όσον το Ζωγράφειον' παραβαλομένη δε η δαπάνη η γενομένη προς τας δαπάνας αίτινες καταβάλλονται εν Γερμανία ύπερ τοιούτων σχολείων, έγγιζούσας το εκατομμύριον ήράγκων, έστι σμηκρά. Η έφορεία, ήτις άπετελείτο εκ των έξής φιλομούσων και ήερεπόνων άνδρών, Κ. Βλαστάρη, Ζήση Θ. Ζήση, Ι. Σταμελόν, Φ. Α. Μαυρογορδάτου και Ιω. Καστέλλη, και οι συγανηθηθέντες αυτη, κατάρωσαν άληθώς μέγα κατώρθωμα να συντελέσθη έργον τοσοϋτον τέλειον δια δαπάνης σχετικώς σμηκράς. Η φιλοπονία, το πρακτικόν πνεύμα των άνδρών τούτων έλυθεν άινιγμα—τούτου ένεκα ίσως εκατέρωθεν των προφυλαίων έτέθησαν δύο σήγγες, κείτοι ύπεραιγεταί αυτών ο Σωτήρ ο τας σήγγας καταπατήσας—ήτι δυνατόν μεθ' απλότητος να οικοδομηθή οίκος και φιλόκαλος και στερεός και καταλλήλος τή προοριμώ αυτου. Η εύγνωμοσύνη προς τους έφόρους της κοινότητος Σταυροδρομίου και πάντων των κινουμένων των κοινών έστι μεγίστη, εύλογτόν δε έσται το όνομα αυτών ύπό των φοιτησόντων εις το Ζωγράφειον παιδών, όν ο άίνος εύπρόσδεκτος και τή Κυρίω έδοξεν.

Τοιοϋτον το Ζωγράφειον, οϋ τα έγκαίνια τελοϋνται σήμερον, τοιοϋτον το νέον έργον του ήρωος, όπερ νέος έστιν άδάμας του στεφάνου της άθανάσις δι' οϋπερ από πολλου περιδέδεται, στεφάνου της βαθείας αυτου αγαθότητος.

Πρός την Α. Έξ. τον Χριστιανών έψένθην Ζωγράφον επιλέγομεν:

Vous témoignez en tout une bonté profonde
Et joignez aux bienfaits un air si gracieux,
Qu'on ne vit souvent dans le monde
De héros qui donnaient plus et qui sâit donner mieux.
ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ.

Ο Δ Η
εις
ΧΡΗΣΤΑΚΗΝ ΖΩΓΡΑΦΟΝ
επί τοίς έγκαίνιοις του ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΩ
ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ
Στροφή α'

Ή χρείο τώσον ήεν ες τάνδ' ήμεις άγερέσθαι
Άγυρν, άγλαοί των άνέρας περιάλλε γε τίσαν,
τψ λιταΐσι δ' έθξ δή

Σημ. Έν τή βυβλίη του α' Ολυμπίων Πινάκρου.

ὅστις ἀκαριαίως εἰσπίπτει καὶ σβέννυται ἐν τῷ ἡρέμῳ ὠκεανῷ; . . . εἶναι ἡ δύουσα λαμπρὴ ἀνθρώπου ὅστις τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἐκπνέων βυθίζεται ἐν τῷ ἀχανεῖ τῆς Λήθης πόντῳ! . . . ἰδοὺ τὸ ἄστρον σβεννύμενον ἀφῆκε χρυσοῦν ἴχνος ἐν τῷ οὐρανῷ ὃν διέσχισε. . . ὦ, εὐδαίμων ὁ ἐκπνέσας! . . . τοῦτο εἶναι τὸ χρυσοῦν ἴχνος τῆς ἀρετῆς τὸ ἐγγαρχῶν ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ εὐρέος στερεώματος τῆς ζωῆς, ὅπερ διήλθε, τὸ δὲ ἔσχατον αὐτοῦ ἀπαύγασμα ἐπιπίπτει τῶν κυμάτων τοῦ πόντου τῆς Λήθης ἐπιλάμπει αὐτῶν ἕσπεϊ! . . . ἀλλὰ πόρῳ ὑπὲρ τὴν γραφικὴν ἐκείνην τῶν μικρῶν νεφροῦν σωρείαν, ἑτέρας τις ἀμυδρὸς ἀστὴρ δειλὸς ἐμφανίζεται; εἶναι ἡ ἀνατέλλουσα λαμπρὴ ζωῆς τῆς στιγμῆς ταύτης ἐπὶ τῆς γῆς γεννωμένης; ὦ, εἶθε ν' ἀστράψῃς ἐφεξῆς φαεινός καὶ γελοῖος, μικύλος ἀστὴρ, ἄρτι σχίσας τὰ νέφη! . . . Ἄνα πᾶσαν στιγμὴν, νυκτοπλανῆς ὄδιτις, τὸν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ὠκεανοῦ σβεννύμενον ἀστὴρα ἑτέρος ἀιφνιδίως ἀνατέλλων, διαδέχεται ἐπὶ τοῦ ἀπέριου οὐρανοῦ. Ἴκει οὕτω, διὰ τῶν αὐτομάτων τούτων λαμπρῶν, αἰτινὴς μειδιῶσιν ἢ κλαίοντι, βυθίζονται εἰς ζοφόντα νέφη καὶ πάλιν αἰγλησασί ἀπ' αὐτῶν χροπῶς ἐξέρχονται, ἀνατέλλουσι καὶ δύουσι χαράττουσι τέλος χρυσοῦν ἴχνος ἢ ἀπόλλυνται θλιβερῶς ἐν τῷ χεῖρι, πιστῶς ἀντανακλάται ὁ βίος ἡμῶν. ἢ ἢ ἐρωτήσῃς με πῶς καὶ διατί εἰς τὰ ὕψη ἀνήθησαν; τοῦτο οὐδέποτε ἐδίδαξέ με ἡ μήτηρ ἢ ἡ μάμμη μου παρ' ὧν ἔμαθον ὅσα σοὶ εἶπον. ἀλλ' οὐδὲ ποθῶ νὰ μάθω πλεονά. μοι εἶναι τοσοῦτον ἡδὺ ν' ἀτενίζω τὸ ἀπέραντον τῶν βίων κἀποπτερον καὶ ἐν αὐτῷ ν' ἀνευρίσκω τὸν ἔφορον μου ἄστῆρα, μικρὸν, ἀνευ θάμβους ὡς οἱ τοῦ πρώτου μεγέθους, ἀλλὰ διὰ τοῦ γλυκεῖος καὶ γαληνίου φωτός ἀείποτε διαγελῶντά μοι! τί πρὸς ἐμὲ τὰ λοιπὰ;

Ἄλλ' ἀίφνης σοβαροὶ γλαυκοὶ κρωγμοὶ εὐκρινῶς πόρρωθεν ἐκ τοῦ ἀστεος φθάνοντες ἐτήραξαν τὴν γαλήνην τῆς νυκτεροσκεπτοῦς ἐξοχῆς. ἦν ἡ γλαυὴ τῆς ἐπιστήμης, ἡ γρηγορούσα παρὰ τὸν ἀκμάστον ἀστραπέλον, τὸν υἱὸν τῆς Νυκτὸς καὶ τοῦ ἀστραφεγγοῦς οὐρανοῦ. καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆς ἐφάνητο μοι λέγουσα: «Ὀὕχ! τὰ ἄστρον δὲν εἶναι ἀνθ' ἡ χρυσῆ ἢ ἀδάμαντες ἢ ἀφθίτων δακρῶν ψεκᾶδες ἢ λαμπρᾶδες ἔφοροι τῶν θνητῶν αὐτομάτως ἀπτόμενα; ἐνέχουσι μυστήριον, πλὴν οὐχὶ μυθῶδες ἢ ἀνῆκον εἰς τὸ αὐτόματον, ἀλλὰ μυστήριον μέγα καὶ ὑπερφύεσ μυστήριον ἐνέχον τὴν ἀλήθειαν, μυστήριον ἐν ᾧ ἡ καρδία ἀκούει κεκρυμμένως λαλοῦσαν τὴν ὑψίστην φωνὴν τοῦ τὰ πάντα διέποντος! . . . Οὐχί, ἀνθ' ἢ ἀδάμαντες εἰσὶν οἱ ἀστέρες, ἀλλὰ σφαιραὶ γιγάντειοι, φωτόλουστοι γαίαι, διάπυροι ἡλιοσφαιραὶ ἐν τῷ ἀνευ περάτων σχήματι αὐτῶν μυστικῶς τὸ ἀνευ τέρατος ἄπειρον εἰκονίζουσαι. κόσμοι εἰς ἀτλαντίους ἀγκῆλας ἀπέραντα πελάγη καὶ ἀπερμήνους βράχους καὶ συνερπότεπτα ὄρη ἐγκλειοντες. Ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ καθ' ἣν ὡς μὲν τῆς σιγῆς ἡχώ οἱ πτερόντες λόγοι μου τὰ οὐς σου θίγουσι, πομπὴ ἀπείρωσ μεγαλοπρεπῆς ἐν τῇ σιγηλῇ αὐτῆς ἀρμονίᾳ γέλειται ἐπὶ τῶν ἀπέριων ἐκτάσεων καὶ ἡ θεῖα αὐ-

τὴ πομπή, ἐν ἡ ἀφῶνως, μυστηριωδῶς δεξολογεῖται τὸ ὄνομα τῆς ὑπερτάτης Παντοδυναμίας, ἐστὶν ἡ ἀνέλιξις τῆς φυσικῆς τῶν κόσμων τούτων ζωῆς! . . .»

— ὦ τῆς θαυμασίας ἀποκαλύψεως! ὦ τοῦ θάμβους! ὦ τοῦ εὐρους τῆς ἀληθείας, ἣν ἀδυνατεῖ νὰ περιλάβῃ τὸ στενὸν πνεῦμα μου! ἀνέκραξα ἐννεός ταῦτα λοιπὸν τὰ καλλίστιλπνα τοῦ οὐρανοῦ φῶτα τὰ δίκην μαργαρωδῶν σταγόνων ἀπὸ τοῦ ἀμέτρου γλυκερῶς ὑπολάμποντα, εἰσὶ κόσμοι τεράστιοι, αἰωνόβιοι κόσμοι, ἀπολαύοντες ἡμέρας καὶ ἔσρος, περιδινόμενοι ἢ ἀκίνητοῦντες, φέγγοντες ἢ φωτιζόμενοι; . . . ἴτε ἰδέα τις, ἰσχυρὰ καὶ μέγας ἰδέα ἐξ ἐκείνων ἀβύσσους πρὶν ἢ εἶτι ἐντελῶς διαπλάσῃ μετὰ περιπαθῶς ζήσεως ἀσπάζεται, ἐπὶ μᾶλλον ἀπεθάρσυνά με καὶ ἐπέσχαν ἐπὶ τῆς χειλῶν μου χεῖμαρρον βλον ἐκφράσεων θαυμασμοῦ.

— Πανδαῆς γλαυὴ! ἀνέκραξα ἡ ἀκοιμήτως αἰτιον ὄμμα στρέφουσα πρὸς τὰ ἀμειβῶν ὕψη ἐν τῇ στιγμῇ τοῦ σκότους καὶ τῆς γενικῆς ἀναπαύσεως εἰπέ μοι, οἱ μωροπληθεῖς οὔτοι κόσμοι ἀσκόπως ἐπὶ τῶν ἀχανῶν αἰθέρων ἰσπάρσαν. μὴ ὄρα βιοῦσιν ἐπ' αὐτῶν πολυέριθμοι ἀνθρωπότητες καλλιθέμεθλα ἄπτεα ἐρείδουσαι ἐπὶ τῶν ἰδαφῶν αὐτῶν, καὶ διὰ ταχυπύρων πλοίων τὰς θαλάσσας πληροῦσαι, πλέουσαι εἰς ὄνειρα δόξης καὶ εὐδαιμονίας, ὡς ἡμεῖς πολυμύθως, ἀλλ' αὐτύτεροισι ἰσως ἡμῶν δρώσαι πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῆς; ἀνθρωπότητες καταμαρῶνθουσαι τοὺς περισταχοῦντας αὐτὰς κόσμους, μεμαγευμένον ὑφῶσαι βλέμμα πρὸς τὸ ἀθάνατον ἰδεῶδες, ἐν ἐνθουσιασμῷ τέλος γονυκλιτοῦσαι πρὸ τοῦ ἀπειροθαυμάστου τῶν θαυμασίων Δημιουργοῦ; . . .

Ἄλλὰ τὸ βαθύσορον τῆς Ἐπιστήμης πτηνὸν σιγῆν ἀγνοίης πρὸς τὴν φωνὴν μου ἀντέταξε. μόνον τῆς λαλοῦ Ἠχῆς ἦκουσα χλευαζούσης τοὺς τελευταίους αὐτῆς τόνους οἰτινες φροῦδοὶ ἐξέπνεον.

— Οἱμοι! ἐφέλλισα τότε σύννοος; ὦ Ἐπιστήμη, πανδαῆς ἀμαθίης; ἕως πότε λοιπὸν ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου θὰ τρέμωσιν ἀβληχρῶς ἐν τῷ σκότει ἀκτινὲς τοῦ λύχνου σου; ἕως πότε τὸ ἕτερον τῶν ἐν τῷ χεῖρι τοῦ ἀγνώστου τὴν φωτεινὴν μορφήν τῆς ἀληθείας ἐκζητούντων ὀμμάτων θὰ σοὶ κλειθὴ διὰ τῆς εὐρείας πλάτης ἢ ἄγνοια, ἀδελφῆ τῆς γνώσεως;

Καὶ ἠτένεσα ἀπᾶξ ἔτι πρὸς τὰ ὕψη μετὰ πόθου θερμοῦ. οἱ μέγας ἀστέρες ἐν τῇ προκεχωρηκυῖα νυκτὶ λαμπρότερον ἢ πρὶν ἐσελάγιζον. ἢ δὲ ὑποτρέμουσα αὐτῶν μαρμαρυγῆ, ἣτις ἐθώπευε τὸ ὄμμα μου, περιείχε ἀνέκφραστον θείλητρον. Ἐνῶ δ' ἐν ἐκτάσει ἐθεώρουν αὐτούς, ἀναισθητοῦσα πρὸς τὴν διάκτορον τῶν μεσονυκτίων ἀλεκτριδίων κρουγῆν, ἀναισθητοῦσα πρὸς τὴν δροσόνουον αἶσαν, ἣτις μοὶ ἐρρόπιζε τὸ μέτωπον, ἀίφνης ἀπὸ γωνίας τινὸς τοῦ οὐρανοῦ ἀναίχομένη ἰδεῶδες νεφελοπέπλος μορφή, λαμπρὰ ὡς ἀκτίς καὶ γοργῆ ὡς ἐκείνη, κατερχομένη ἐλαφρῶς ἐπ' ἐμὲ ἐφίπταται. ἦτο ἡ Μοῦσα ἢ ἡλιοπλάστος κόρη τοῦ αἰθέρος, ἣτις μειδιῶσα καὶ ἀμάρωντον τινὰ κλάδον τοῦ

χρυσοδάφνουδου Παραδείσου ἰσπεφανωμένη, ἐπήλθε μοι ἐκίθειν γλυκεῖα ἀρωγῶς,

— Ἄφρον, πρὸς τί δὲν μ' ἐπεκαλέσθης; μοὶ εἶπε γαληνιῶς, διὰ τῶν ἀργυρῶν δακτύλων τὴν κόμην μου θίγουσα.

— Σύγγνωθι, ἀγνή θεότης! ἐφώνησα γονυπετοῦσα καὶ ἀσπαζομένη τὸ νεφελῶδες αὐτῆς κρῆσπεδον. καὶ τῆς φρονὸς ταραχαὶ παρέπλαγξαν καὶ σφόν' ἢ πάσῃ μᾶλλον ἐμὲ τὴν ἀδαῆ τῆς γῆς κἀτοικον;

— ἴδέ! ἴδέ! μοὶ εἶπε δεικνύουσα μοι τὸν οὐρανὸν ἰδὲ τοὺς ἀστέρας! ἢ σοὶ ἐρηνηνέω τὸ μυστήριον τῆς συμπαθοῦς αὐτῶν λάμπειος; ὅτε μετὰ τοὺς μόθους τῆς ἡμέρας οἱ θνητοὶ ἀφαιθέοντες εἰς ὕπνον λυσιμέρινον, ἐν τῇ βραχεῖα ταύτῃ ἀνυπαρξίᾳ βιοῦσιν αἰῶνας θλούς χαρᾶς ἢν ἐπιτέλλει στιγμαῖον ὄνειρον, καὶ οἱ ἀστέρες μόνον ἐπ' αὐτοὺς ἀγρυπνοῦσιν, ἕκαστος τότε τῶν μωροπληθῶν τούτων ἀστέρων ἐστὶ τὸ πᾶν χρυσοῦν δῶμα ἀγγέλου φύλακος, ὅστις ἀπὸ ἀμέτρου ὕψους τὴν αὐτῆ ἀφειρωμένην θνητὴν ὑπαρξίν ἀκοιμήτως φρουρεῖ. Ἐκαστος τῶν ἀστέρων τούτων ἐστὶ φωτεινὴ σφαῖρα ἢς τὰς λαμπρὰς ἀειθαλεῖς καλλονὰς ἢ φαντασία σου ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ ὡς τὸ ὄμμα σου ἀδυνατεῖ νὰ προσίδῃ αὐτῆς. ἐκεῖ τὸν γοῦν τῆς γνήτης σφαιρας στίλβουσα χρυσόκωνος ἀντικαθίστησιν ἐκεῖ ὕψηκάρωμα ὄρη στεφανοῖ θεσπεσίως ἢ ἀκτίς τοῦ οὐρανοῦ φωτός; ἐκεῖ εἰς καλλίρρα κύματα θαλάσσης σαφειρίων κλίνοντα λούουσι τὰς ἀβρὰς κεφαλὰς χρυσοῦ ἀνθ' ἐπὶ τῶν ἀκτῶν θάλλοντα καὶ ἢ ἐπ' αὐτῶν σταλάζουσα δρόσος, γλυκὺ δάκρυ χαρᾶς ἐκ τῶν ἀγγελικῶν ὀμμάτων, ἀλιτος ἐφεξῆς ἀδάμας σπινθηροβουλεῖ ἢ δὲ δροσοζέφυρος τῶν ἀγγέλων πνοὴ ἐστὶν ἢ θωπεύουσα αὐτὰ αἶρα. Βλέπεις τὸν ἀστῆρα, ἐκείνον τὸν ὠχρὸν ἀλλὰ φωταυγῆ, ὅστις ἐπὶ τῶν γαμμάτων τῆς ἔγχεως ρεοῦσης κρήνης ἐπιχεῖ κομαιομένην ἀνταύγειαν; εἶναι ὁ σὸς ἀστῆρ; δὲν εἰσδύει μέχρι βήθους τῆς καρδίας σου ἢ μελιχρὰ αὐτοῦ ἀκτίς ζωηρότερον αἰφνιδίως ἀναλάμπουσα; ὁ φύλαξ ἀγγέλων σου σπρρομειδῆς τῇ στιγμῇ ταύτῃ ὅτε τὸ ὄμμα σου μηδῶπως αὐτὸν διακρίνον ἀτενίζει αὐτόν. Οὕτως ἐν τῇ νυκτὶ οἱ ἀστερόβρονοι ἀγγελοὶ τὸν μὲν ὑπνοῦντα φρουροῦσιν ἐν τῇ ἡμέρῃ ἀπολαύσει τοῦ ὄνειρου αὐτοῦ, τὸν δὲ ἀγρυπνοῦντα τεθλιμμένον παραμυθοῦσι μυστηριωδῶς, ἀκτινὸς δίκην ἐπιτέλλοντες αὐτῷ συμπαθῆς μειδιῶμα. Ἀκούεις ἀβροτάτην τινὰ ἡχώ δίκην ἀβεβαίων μουσικῆς ψιθύρων ἀνὰ τοὺς αἰθέρας ἐπιπνέουσαν; εἶναι ἢ μὲν ἀκουομένη συναυλία τῶν φρουρῶν ἀγγέλων, οἰτινες, λευκοπτεροὶ ἀηδόνες, ἀπὸ χρυσοῦν φωλεῶν δι' ἱερῶν πρὸς τὸ θεῖον ὄψων βαυκαλωσίων ἡρέμα τὸν ὕπνον τοῦ σύμπαντος. Καὶ ἂν ἐνίστι εἰς τῶν ἀστέρων, γοργότερος τῆς στιγμῆς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατέρχεται, δὲν ἀποσβέννυται τυχαίως ἐν τῷ κενῷ, δὲν καταποντίζεται ἀστραπηδὸν εἰς τὰ ζοφώδη τῆς γῆς πελάγη. Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἐνάρετος ψυχὴ πτερυγίζει πρὸς τοὺς οὐρανοὺς; ἢ δὲ ἔφορος αὐτῆς ἀγγελοσ καταβαίνει ταχέως μετὰ τῆς χρυσοῦς κρηπίδος αὐτοῦ, ὅπως παραλαβὼν ἐκείνην ἐπ' αὐτῆς, ἀναβί-

βλησθῆς εἰς τὰ ὑπερνέφελα ὕψη, πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ἰψίστου.

— ὦ! . . . ἀτενίζε, ἀτενίζε τὰ ἄστρον δτε ἀγνή χαρὰ πλημμυρεῖ τὴν καρδίαν σου, τὸ γλυκὺ τοῦ ἀγγέλου σου βλέμμα ἐπ' αὐτὴν δίκην σπινθηροσ φερόμενον θέλει στίλβει καὶ καθαγιαζέει αὐτὴν. ἀτενίζε αὐτὰ καὶ ὅτε σὲ θλίβει ἢ λύπη, τὸ ἀκτινοειδὲς τοῦ φύλακος σου μειδίωμα θέλει σὲ παραμυθεῖ σιγηλῶς, λύον τὴν ἀγλήν δι' ἣς ἐκείνη σὲ περιβάλλει! . . .

Καὶ ἡ εὐεργέτις Μοῦσα ἀκαριαίως ἀπέπτῃ ἐνῶ δὲ ἡ ἐσχατὴ ἀίρα τοῦ νεφελώδους χιτώνος αὐτῆς ἐξήφαννίετο εἰς τὰ ὕψη, χρυσοῦν φύλλον τῆς δάφνης αὐτῆς ἀποσπασθὲν ἐκυλλίσθη ἐπ' ἐμὲ.

— ὦ σοφὲ! ἐψιθύρισα ἔνθους ἔτι ἀποστρεφόμενος μικρὸν ἀπὸ τῆς Ἐπιστήμης, ἣτις, ὑπὸ χασμάτων αἰφνιδίως κωλυομένη ἐν τῇ πρὸς ἐκζητήσιν τῆς ἀληθείας πορείᾳ, σύννοος φέρει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ ἐρρωτιδωμένον μέτωπον, ἔνθους κλίνον τὸ γόνυ πρὸ τῆς θεορρήμονος Μοῦσης, τῆς κορῆς τοῦ παραδείσου, ἣτις γλυκύφωνος καὶ μειδιῶσα σοὶ ἐκλαλεῖ τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ! . . .

Τὸ ἔσχατον δὲ ποσοβλέπουσα τὰ ἄστρον, εἶπον:

Λάμψετε, ἄστρον φαειρὰ! χρυσαυθεῖς τῶν ἀγγέλων λι-

γῶνες, ἀδυτον ἔαρ ἐγκλειοντες, ἦώς, ἄνθη, δρόσον καὶ ἡμαθθεῖσι Παρῶνθεοῖσι σείε ἀφειδῶς ἐσπαρμέν' εἰς τὰ ὕψη. ὦ! ἔσασί πρὸς τὰ ὕψη τὸ βλέμμα ἡμῶν προσηλοῦτε. ὦ βασιλεῦ τῆς ἡμέρας κρουνοῦς χύνων φέγγουσι [αἰτέλου

ὄπιερ θυμῶν ἀψυπνοῖ τοὺς θνητοὺς καὶ τὰ ὄνειρα [ἀνεί,

ἢ μὴ εἰς τὴν νύκτα αὐτὴν, μὴ αὐγὴν ἀνατελέης! ἀφες ἐδῶ ἔσασί γονυκλίνουσα τᾶστρον νὰ βλέπω κ' ἢ λαμπρὰ τῶν ἀκτῆς νὰ μοὶ ἤρῃ μειδίαιμ' ἀγγέλων! ὦ ἐρημῖτ' αὐτέ, εὐρυπτερεῦξ τῶν ὕψων ἀναξ! ὁ βραχοδόμεθλον ὄρῶνον οἰκῶν ἐπὶ ὕψους ὄρεων, ὅστις φωτόπλιστον βλέμμα ἰθύνας γοργὸν πρὸς τὰ [νέφη,

αἰρῶσ' εὐθύς πρὸς αὐτὰ πρὶν ἀνέμου πνοῖ σὲ προ- [φθάσθ.

ὦ! σ' ἐξορκίζω! ταχύς διὰ μέσον νεφῶν καὶ ἀερώων εἰς τὰ νοκτᾶ σου πτερὰ ἐλαφρὰ αἰθινιδίως ἰψῶν με, ἔφερε μ' εἰς τὰστρον! κ' ἐκεῖ τὸ χρυσοῦν ἔδαφος τῶν [πατοῦσα,

εἰς τὰς γλαυκὰς τῶν θαλάσσης ἐκεῖ ἦπου εἰσπτερον [σῶμα

λούουσιν ἀγγελοὶ, νὰ κατοπερίσω μορφήν μειδιῶσαν, μ' ἐν τῆς ἀκτίς χρυσοῦν ἄνθος τὴν κόμην μου νὰ [στεφανώσω,

καὶ εἰς στιγμὴν γλυκερᾶν, εἰς στιγμὴν ἡδονῆς ἀ- [θανάτου,

ἐπὶ τὰ χεῖλη ἐν ἡλιμπα θεῖον μ' ἀγγέλουσ ν' ἀλλάξω.

ΚΟΡΝΗΛΙΑ Α. ΠΡΕΒΕΖΙΔΟΥ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

ΠΗΧ.ΛΥΚΑ.—Η μεταφορά των οίκων εν Αμερική.—ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ.—Οι παρθένες της Σπιτζβέργης κατά τον κ. Ουισνίαν Ραβολ.—ΧΡΟΝΙΚΑ.—Το ύψος της μεταβατικής του χολέρας, όσον έστι.—Ο Στραβίων και η ξηροφυλλία.—Αιτιολογία των δεικνόντων περί της αθηναίας (ν. ήμ.).

Εν προηγουμένῳ Ἐπιστημονικῇ ἡμῶν Ἐπιθεωρήσει ἀνεγράφησαν τινες τῶν μετ' ἐπιτυχίας ἀναληφθεισῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς μεταφοράν ὀλοκλήρων οἰκοδομῶν ἀπὸ σημείου τινὸς εἰς ἕτερον σημαντικῶς τοῦ πρώτου ἀπέχον, ἐπιχειρήσεων, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐγένετο ἐν Ρουσσὴν τὴν 6/18 φεβρουαρίου ἐ. ἔ., πολλὰ δὲ ταύτην διδέξαντο ἐν Ἀμερικῇ, ἐν αἷς ἀξιολογώταται εἶνε ἢ ἐν Σικάγῳ ἐσχάτως γενομένην. Τὴν ἀναγραφὴν τῶν ὁσῶν τολμηρῶν, τοσοῦτῶ καὶ ἀξιοθαυμάστων ὑπὸ τὴν ἐποχὴν ἰδίᾳ τῆς μηχανικῆς ἀκριβείας, ἥτις συνοδεύει τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας, γεροντότων συμπληρωσθέντων ὁμιερῶν συντόμως ἐκτιθέντες ἐν ταῖς στήλαις ταύταις τὴν ἐν τῇ αὐτῇ ἀμερικανικῇ πόλει τελεσθεῖσαν ἐσχάτως ἀνύψωσιν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ὀλοκλήρου οἰκίας, σημαντικῶν διαστάσεων καὶ βάρους, 4 1/2 καὶ πλέον μέτρα ὑπεράνω τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐπὶ μακρὸν πρότερον χρόνον ἐθεμελιώθη. Ὅταν δι' οἰονόμητιν λόγον οἰκοδόμημα τι κρίνεται μικρότερον τοῦ δέοντος ἢ μὴ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὰς βλέψεις τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτοῦ, ὃ δὲ ἀρχιτέκτων ὑπολογίσῃ τὴν πρὸς ὀλοσχερῆ καταβάψιν καὶ ἀνοικοδομήσιν αὐτοῦ δαπάνην ὑπερβολικὴν, τότε ἀντὶ ταύτης χρησιμοποιεῖται ἡ ἀνύψωσις τῆς οἰκοδομῆς διὰ προσθήκης διαμερισμάτων, προστιθεμένων οὐχὶ ὑπεράνω τῶν ἤδη ὑπαρχόντων, ἀλλὰ κάτωθεν αὐτῶν, ἥτοι μετὰ τῶν ὑπαρχόντων διαμερισμάτων καὶ τοῦ ἐδάφους.

Ἡ πρὸς τοῦτο ἐργασία, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτυχίας ἐκτελεσθεῖσα ἐσχάτως ἐν Σικάγῳ, διαφέρει τῆς πρὸ μῆνός περὶ τὴν ἀναγραφείσης ἐν ταῖς στήλαις ταύταις μόνον καθ' ὅσον μετὰ τὴν τομὴν τῆς οἰκοδομῆς κατὰ τὴν βᾶσιν αὐτῆς, ἀντὶ τὴν μετενεχθῆσθαι αὐτὴ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πρώτης θέσεως, ἀνυψοῦται ὀλοκλήρως διὰ καταλλήλων μηχανημάτων, καὶ ἐνῶ τοῦτο βραδέως γίνεται καὶ ὀλοκλήρως ἡ οἰκοδομὴ μὲν μετέωρος, κτίζονται ὑπ' αὐτὴν οἱ τοῖχοι τοῦ προστιθεμένου ἰσογείου διαμερισμάτων. Τὴν μέθοδον ταύτην ἐκρησιμοποίησαν ἐν Σικάγῳ πρὸς ἀνύψωσιν οἰκίας, τέσσαρας ἐχούσης ὀροφῆς πλὴν τοῦ ἰσογείου διαμερισματος. Τὸ πλάτος αὐτῆς εἶνε 12, 25 μ., τὸ βάθος 33, 25 μ. καὶ τὸ ὕψος 30, 50 μ., τὸ δὲ ὀλικὸν βάρος ἐξισοῦται πρὸς 6000 τόννων. Ἐπιπέδῳ δὲ ἡ ἀξία τοῦ γηπέδου ἐφ' οὗ κεῖται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος οἰκία εἶνε μεγάλη (περὶ τὴν 7000 φρ. κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον), καθ' ὅσον αὐτὴ κεῖται εἰς μίαν τῶν κεντρικωτέρων ὁδῶν τῆς ἀχαροῦς ἀμερικανικῆς μεγαλοπόλεως, ὃ δὲ ἰδιοκτῆτης αὐτῆς ἐξημῶντο ἐκ τῆς ἐνοικιάσεως τῶν πρὸ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνύψωσεως διαμερισμάτων τοῦ κτήματος αὐτοῦ ἐσκέθη δαπανῶν 190000 δολλαρίων, ἥτοι 516000 φράγκων, νὰ κατασκευασθῇ νέον διαμερίσμα, ὅπερ ὑ' ἀποθερῶν αὐτῷ ἐτάσθη τὸ ἀρκούντως στερογύλον ποσὸν τῶν 25000 δολλαρίων.

(1) Βλέπε ἀριθ. 43, ἐν σελ. 854—855.

Τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀνέλαβε μετ' ἀξιοθαυμάστου πεποιθένσεως περὶ τῆς ἐπιτυχίας καὶ αἰσίως ἐπαγαγε εἰς πέρας ἀμερικανὸς τις μηχανικός, ὅστις μεγάλας ἰδίᾳ ἔδει νὰ λάβῃ προφύλαξεις πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως—διότι καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἴσο ἀρχαία καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ἀπετελεῖτο, ἐκ πλίνθων καὶ ξύλων—ἀνευ τῶν ὁποίων καὶ ἡ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἐνασχοληθέντες ἄνδρες θὰ ἴδαν φυσικῶς ὀλιγότεροι, καὶ ἡ πρὸς ταύτην δαπάνη πολλῶν ἐλάσσων.

Ὅπωςδὴποτε, ἡ ἐπιχειρήσις ἐστέθη ὑπὸ πλῆρους ἐπιτυχίας. Αἱ κατὰ ταύτην χρησιμοποιοῦνθεσά ἐξελίκτηρι (varins) ἴσαν ἐν συνόλῳ 1840, ἐχειρίζοντο δὲ ταύτας 130 ἐν συνόλῳ ἄνδρες. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας ἀπληθύνσαν 1 1/4 ἡμέραι πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ οἰκοδομήματος κατὰ 4, 56 μ. ὑπεράνω τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ βάσεως.

Τὴν λεπτομερῆ καὶ ἐξηκριθωμένην ἀνάλυσιν ἐπερου ζητήματος σχετικῶς πρὸς τὰς πολλὰς ἐν ταῖς στήλαις ταύταις ἀναγραφείσας γεωλογικὰς παρατηρήσεις καὶ ἀνακαλύψεις, ἀναθερομένης ἰδίᾳ εἰς εἰδήσεις περὶ τῆς θέσεως, ἐκτάσεως, κινήσεως καὶ ὕψους τῶν παγῶν, εὐρίσκωμεν ἀναγεγραμμένην ἐν τῷ περὶ τῶν παγῶν ἐν τῇ Σπιτζβέργῃ ἐπισημνήματι τοῦ κ. Charles Rabot, ὑπομνήματι δημοσιευθέντι ἐν τῇ Nature τῆς 4/16 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. Καὶ ἐν προγενεστέρῳ μὲν φύλλῳ ἀνεγράφημεν ἐγκαίρως περιλήψιν τῆς ἐξ ὀνόματος τοῦ κ. Ch. Rabot γενομένης ὑπὸ τοῦ κ. Daubrée ἀνακοινώσεως τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων, ἣν δὲ ἔχοντες πρὸ ἡμῶν αὐτῶν τοῦτο τὸ κείμενον τοῦ ὑπομνήματος τοῦ κ. Rabot προβαλόμεν εἰς τὴν κατὰ τὸ ἐνὸν συμπληρωσθὲν τῶν ἐν τῇ περιλήψει ἐκείνῃ συντόμως ἀναγραφέντων.

Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἀρχεται διὰ τῶν ἐπομένων:

« Αἱ πολιτικαὶ χώραι μετὰ τῶν ὑπερμεγέθων αὐτῶν παγῶν ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον ἐξόχως ἐνδιαφέρον τοῦς γεωλόγους. Τὰ ἐκτεταμένα ταῦτα ἐκ κρυστάλλου πεδία εἶνε τὰ ἐπιζήσαντα λείψανα τῆς παγετώδους περιόδου, καὶ ὑποβαλλόμενα εἰς παρατηρήσεις μετ' ὑπομονῆς γινόμενας δύνανται ν' ἀποκαλύψωσι τοῖς φυσικοῖς τὸ μυστικὸν τῶν τεταρογόνων σχηματισμῶν. Αἱ ἀρκτικαὶ γαῖαι εἶνε ἀλλοθὴ χημικὰ ἐργαστήρια τῆς πειραματικῆς γεωλογίας.

Ἀπὸ πολλοῦ οἱ σοφοὶ τῆς Σκανδιναυτικῆς κερσονήσου ἐνόησαν τὴν σημαντικότητά τῶν συγκριτικῶν τούτων μελετῶν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπακρίσαν σημαντικὰς ἐκδρομὰς εἰς τὴν Γροιλλανδίαν καὶ τὴν Σπιτζβέργην.

Πρὸς συνδέσιν τῶν παρατηρήσεων τούτων μετὰ τῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μὲν ἀντικείμενου ἀλλ' ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἐν Βλβερτῆ γενόμενων, διέτρεψα ἐπὶ 15 ἐπιτάς Ἀλπείας, τὴν Λαπωνίαν καὶ τὰς ποδικὰς χώρας. Κατὰ πρῶτον, τῷ 1882, ἐπεσκέθη τὴν Σπιτζβέργην, καὶ πέρυσιν ἐπὶ τοῦ μεταφορικοῦ Μάγχως, ἐξηρνήθησα ἐκ νέου τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ ἀρκτικῶς τούτου ἀρχιπελάγους.

Μετὰ τὴν σύντομον μὲν, σημαντικωτέτην διως ταύτην ἱστορικὴν εἰσαγωγὴν, ὃ κ. Rabot ἀναφέρει

(1) Βλέπε ἀριθ. 39, ἐν σελ. 773.
(2) Συνέβη τῆς 21/3 ἰουλίου ἐ. ἔ.

τούς τρεῖς διαφόρους τύπους ὑπὸ τοῦς ὁποίους παρουσάζεται τὸ φαινόμενον τῶν παγῶν ἐν ταῖς ἀρκτικαῖς χώραις, ἥτοι α) τὸν τῶν παγῶν οἴτινες, ὡς οἱ τῶν Ἀλπεων, ἀποτελοῦσι συνεχῆ ρεῦματα πάγου, μορφήν σπανίαν καὶ μικρὰς ἐκτάσεως ἐν ταῖς ποδικαῖς χώραις, β) τὸν ἰδιάζοντα τύπον τῶν βορειῶν χωρῶν, τὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα inlandeis ἀναθερομένον ὑπὸ τῶν σκανδιναυτῶν γεωλόγων, ὅστις παρέχει τὴν εἰκόνα ἀπεράντων ληνῶν πάγου, οὔτινος τὰ μᾶλλον γνωστὰ πρότυπα εἶνε ὁ ὑπερμεγέθης παγῶν τῆς Γροιλλανδίας καὶ ὁ τῆς βορειανατολικῆς Γῆς (Torgo da Nord-Est) ἐν Σπιτζβέργῃ καὶ γ) τὸν μέσον τύπον μετὰ τῶν δύο τούτων παρούσῃζόμενον ὑπὸ τὴν μορφήν ὑψηλῶν στεδιάδων ὁμοίων ταῖς inlandeis, πεδιάδων διασχιζομένων ὑπὸ ὑψηλῶν βορειῶν κρημνῶν, εἰς ὃν ἀνήκουσιν οἱ παγῶνες τῆς δυτικῆς Σπιτζβέργης, τῆς μᾶλλον ἐκτεταμένης τῶν γαίων, αἵτινες συνιδρῶσι τὸ ἀρκτικὸν τοῦτο ἀρχιπελάγος.

Ὅμιλῶν εἶτα περὶ τῆς ὑπερβολικῆς σημασίας, ἥτις ἀποδόθη εἰς τὰ ἐν Σπιτζβέργῃ παγετώδη φαινόμενα, ὃ κ. Rabot ἀναγράφει ὅτι δὲν ἀπαντᾷ ἐν αὐτῇ συνεχῆς στρώμα πάγου καλύπτοντος ἅπασαν τὴν ἐπιφανείαν τῆς γῆσου, ὡς πολλὰς τούτο ἐθεβαίωσαν, ἀλλὰ τρεῖς μόνον μεγάλαι περιοχαὶ πάγου κωχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων διὰ ζωνῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἴστρον εὐρείων, ἐν αἷς δὲν ἀπαντῶσι παγῶνες. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἀναφέρει τὸν εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς γῆσου μέχρι τοῦ παραλλήλου τοῦ ὄρους Van Mijen (Balsound) μέγαν ὄγκον, ἐκτεινόμενον περὶ τοῦ εἰς τὰ δύο τρίτα τοῦ πλάτους τῆς γῆσου, εἶτα τὴν δευτέραν ζώνην τῶν παγῶν, ἥτις κατέχει τὸ βορειοδυτικὸν τῆς γῆσου, ὀριζομένη ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Παγωμένου Ὀκεανοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τοῦ Isfjord, καὶ τελευταίον τὴν τρίτην ζώνην καλύπτουσαν τὰ βορειανατολικά τῆς Σπιτζβέργης, πέραν τῆς Sassénbay καὶ τῆς Klaas Billen Bay.

Ἐνταῦθα περατοῦται ἡ γενικὴ περιγραφή τῶν παγῶν τῆς πολιτικῆς ταύτης γῆσου ἐπονταὶ δὲ ταύτην λεπτομερῆσαι περὶ ἐκάστης τῶν τριῶν τούτων ζωνῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀνατολικῆς, περὶ ὧν ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος ἐν προσεχῇ Ἐπιθεωρήσει.

ΧΡΟΝΙΚΑ.—Ἐσχάτως ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Koch λίαν προσεκτικὴ μελέτη ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν αἰτίων τῆς διαδόσεως τῆς χολερικῆς ἐπιδημίας ἐν Ἀμβούργῳ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ὡς συμπέρασμα τῆς ὁποίας ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ταύτην ἐκτὸς πάσης ἀμυθολίας καίται ἡ διὰ τοῦ ὕδατος μετάδοσις τοῦ χολερογόνου ἰοῦ. Τῷ ὄντι μετὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιδημίαν τρεῖς κυρίως πόλεις ἐπάθον ἐκ τῆς νόσου, τὴ Ἀμβούργον, ἡ Ἀλτόνα καὶ ἡ Wandsbeck, αἵτινες, καίτοι ἀπολύτως συνεχόμεναι ὥστε ν' ἀποτελῶσι μίαν καὶ μόνην πόλιν, διαφέρουσι ὀσισωδῶς ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἐν ἐκάστῃ τούτων χρησιμοποιομένου ποσίου ὕδατος. Διότι ἐν μὲν τῇ Wandsbeck χρησιμοποιεῖται πρὸς πόσιν διηθημένον ὕδωρ προερχόμενον ἐκ λίμνης προπεφυλαγμένης ἀπὸ παντὸς ἐκ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν ἀγρῶν μολυσμοῦ, ἐνῶ τὴ Ἀμβούργῳ ὑδρεύεται ἀμέσως ἐκ τοῦ Ἀλβίου ἀνευ οὐδεμιᾶς πρὸ τῆς διανομῆς αὐτοῦ διηθήσεως, ἡ δὲ ἈΠονα ὑδρεύεται μὲν ἐπίσης ἐκ τοῦ Ἀλβίου, ἀλλὰ πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ ἐν τῶν σωλῆσι τῆς διανομῆς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ τούτου ὑφίσταται ὀσισωδῶν καὶ, ὡς ἀποδείχθη ἐκ τῆς

πορείας τῆς τελευταίας χολερικῆς ἐπιδημίας, σπῆριον δέχθησιν.

Ἡ ποιότης τοῦ ὕδατος ἐπεδράσει καταφανῶς ἐπὶ τῆς πορείας τῆς νόσου διότι ἐνῶ ἐν Ἀμβούργῳ φοβερὰν αἰθὴν πρόσλαθεν ἐντασιν πολυάριθμα ἀριθμησάσα θύματα, αἱ πόλεις Ἀλτόνα καὶ Wandsbeck παρέμειναν σχετικῶς ἀσινεῖς, ἐὰν μάλιστα ἀκριβεῶσιν ἐκ τοῦ σημειωθέντος ἀριθμοῦ τῶν ἐν ταῖς δύο ταύταις πόλεσι παθόντων οἱ ἐν Ἀμβούργῳ μὲν προσβληθέντες ὑπὸ τῆς νόσου ἐν αὐταῖς δὲ ἀσθενεῖς μεταναστεύσαντες. Τὸ γεγονός τοῦτο καταδείχθη κατὰ τρόπον μάλιστα προκαλοῦντα ἐληθῆ ἀκλήρη, εἰς τὰ σημεῖα τὰ χωρίζοντα τὴ Ἀμβούργον ἀπὸ τῆς Ἀλτόνας διότι ἐνῶ ἐκεῖ αἱ συνθήκαι τοῦ ἐδάφους, τῆς ἀσχετούσεως καὶ τῆς κατοικίας εἶνε ἀπολύτως αἱ αὐταὶ διὰ τὰς δύο πόλεις, ἡ χολέρα δὲν ἐπέτετέθη ἢ μόνον μέχρι τῆς γραμμῆς τῆς χωριζούσης τὴ Ἀμβούργον ἀπὸ τῆς Ἀλτόνας, χωρὶς τὰ προσβάλλῃ τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν, ἐπὶ πλεον δὲ παρατηρήθη ὅτι καθ' ἣν θέσιν αἱ δύο πόλεις εὐρίσκονται κεχωρισμέναι διὰ τινος ὁδοῦ ἐξ ἡμισείας ἀνηκούσης εἰς ἑκατέραν τούτων, μόνον τὸ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀμβούργου ἀνήκον μέρος τῆς ὁδοῦ προσβλήθη ὑπὸ τῆς χολέρας, οὐδὲν δὲ ἐπάθε τὸ ἕτερον αὐτῆς ἡμισυ τὸ εἰς τὴν Ἀλτόνα ἀνήκον, εἰ δὲ ἐσημειώθη ὅτι οὐδὲν χολερικὸν κρούσμα ἐγένετο ἐν τῇ συνοικίᾳ, τῇ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἀμβούργου ἰδρυμένη καὶ ὑπὸ ἐργατῶν κατοικουμένη, ἥτις ἐξαιρετικῶς ἐλάμβανε τὸ πόσιμον ὕδωρ ἐξ Ἀλτόνας!

Πάν σκόλιον ἐπὶ τῶν συντομωτάτων ἐνταῦθα ἀναγεγραμμένων παραμύτων τῶν ἀξιολόγων μελετῶν τοῦ κ. R. Koch ἐπὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ποιότητος τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν διάδοσιν τῆς χολέρας θεωροῦμεν περιττόν.

Ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ χρονολογούμενῃ ἀπὸ 2 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. ὃ ἐν Σηλυβέρῃ κ. E. Δημοσθενόπουλος πέμπει ἡμῖν ἀντίγραφον τῶν ἐν σελ. 455—457 τοῦ γ' τόμου τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Παναγιώτου Γ. Γενναδίου, τμηματάρχου τῆς γεωργίας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Βασιλείᾳ, ἐκδομένης «Ἑλληνικῆς γεωργίας» ἀναγεγραμμένων, ἀφορμὴν λαβὼν εἰς τοῦτο ἐκ τῆς ἐν τῷ ὄρῳ ἀριθμ. 7214 φύλλῳ τοῦ «Νεολόγου» ἀναδημοσιεύσεως Ἐπιστημονικῆς ἡμῶν Ἐπιθεωρήσεως ὑπὸ τὴν τίτλον «Ὁ Στραβίων καὶ ἡ ξηροφυλλία».

Ἐν ταῖς σελ. ταύταις τῆς «Ἑλληνικῆς γεωργίας» ἀναγράφεται ὅτι πολλὰ ἐτη πρότερον εἰσέρθη ὑπὸ πικρὸν τὸ ἐπὶ τοῦ Στραβίωνος καὶ ἄλλων ἀρχαίων συγγραμμάτων ἀναφερόμενον ζωόφιον ὡς ἡ γνωστὴ ξηροφυλλία (Καρσίαιος ἐν τῇ «Ἐκλεκτικῇ» τῆς 20 ἰανουαρίου 1870), ὅτι δὲ ὁ φυσιοδίφης Planchon, εἰς ὃν ἀνατέθη ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίαις Societé des agriculteurs de France, κατέδειξε (1870) τὸ σφαλῆρον τῆς ὑποθέσεως τοῦ Καρσίαιου ὅτι τὸ αὐτὸ χωρίον τοῦ Στραβίωνος ἀνεδημοσιεύθη τῷ 1879 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Νικολαΐδου, ὅπως καταδειχθῆ ἡ ὁμοίότης τοῦ φαινοῦ τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων καὶ τῆς ξηροφυλλίας, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὴν κ. Γενναδίου ἡ διὰ μίγματος ἐλαίου καὶ πίστεως ἐν Ἀνατολῇ θεραπευομένη νόσος τῆς ἀμπέλου δὲν εἶνε ἡ ξηροφυλλία ἀλλ' ἄλλη τις, ὡς ἐπεισεν αὐτὸν ἡ ἐπὶ τόπου ἐξέτασις τῶν διὰ τῆς συνταγῆς τοῦ Στραβίωνος θεραπευομένων ἀμπέλων ἐν Χίῳ, Γοσεμῇ καὶ ἐν Ἀμπελακίαις Θεσσαλίας.

Ταῦτα δημοσιεύοντες κατὰ καθῆκον οὐδόπως νομίζομεν ὅτι δέον ἐκ τούτων νὰ τροποποιήσωμεν τὰ ἐν τῇ ἐν λόγω Ἐπιστημονικῇ ἡμῶν Ἐπιθεωρήσει ἀναγεγραμμένα θετικὰ ἀποτελέσματα τῆς διὰ τοῦ πετρελαίου θεραπείας τῆς ξηροφυλλίας, ἥς τὴν συνταγὴν ἐ-

νέγραφε μὲν ὁ Στράβων, τοσούτον δὲ τελεσφόρος ἐχρησιμοποίησεν ἄλλιον τροποποιήσας αὐτὴν ὁ κ. de Mély.

Ἰδὲ δὲ τί σχετικῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Ε. Δ. ἐπισταλλόμενα ἤμιν ἀναγινώσκων ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν Δοξάσεων ἐπὶ τὴν ἐπιγραφὴν: *Le Phylloxera en Europe et en Amérique. — Son origine, ses ravages, les moyens de le combattre, par M. J.-E. Planchon, professeur à la Faculté des Sciences de Montpellier.* Ἐκπ. αὐτοῦτον καταχωροῦμεν ἐνταῦθα:

«A priori l'hypothèse d'un indigénat européen répugne presque au simple bon sens. Se figure-t-on un parasite insecte traversant sans se révéler des siècles de culture de la vigne, et tout d'un coup manifestant sa puissance par de véritables désastres? Supposons même qu'il eût attendu pour sévir des conditions climatiques favorables, par quelle cause apparaîtrait-il simultanément sur les points les plus distants—midi de la France, Bordelais, Autriche, Erfurt, Portugal—irradiant toujours d'un centre et se répandant par invasion autour de ces points de départ? N'est-ce pas là le caractère des maladies importées?—Mais, a dit M. Koessios, d'Athènes, le phylloxera n'est pas nouveau en Europe; il n'est autre que le phleir (φλεῖρ) ou pou de la vigne décrit par Strabon, et que les Grecs modernes combattent encore par des moyens analogues à ceux qu'indique le vieux géographe¹. Or en recourant au texte cité, il est facile de voir que le phleir est une cochenille farineuse², très voisine de la cochenille des serres et qui, répandue çà et là dans la région de la Méditerranée et de la Mer Noire, attaque on ôté les parties extérieures de la vigne ou les recouvrant d'une couche sirupeuse de miellaf, sur laquelle se développe comme un enduit la cryptogame appelé fumagine, κτλ.

Συμπεραίνοντες ἀναμαρτυροῦμεν τὴν μετεωρολογικὴν δαλτίαν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς βορειοδυτικῆς Ἀφρικῆς κατὰ τὴν μῆνα αὐγούστου (ν. ἡμ.), ἔχον ὅσα:

1) XLIVe Année.—Troisième période.—Tome premier, 1er Février 1874. 3e Livraison.
1) Terre ampelète de Strabon—sorte de terre lumineuse.
2) Le dactyloptus longispinus.

Ἄκραι θερμοκρασίαι.

Table with 3 columns: Ημερ. Αὐγ., Ταπεινοτάτη, Ὑψίστη. Rows 1-17 showing temperature extremes at various locations like Pic du Midi, Bodo, Haparanda, etc.

Ἄκραι θερμοκρασίαι.

Table with 3 columns: Ημερ. Αὐγ., Ταπεινοτάτη, Ὑψίστη. Rows 18-31 showing temperature extremes at various locations like Bodo, Haparanda, Pic du Midi, etc.

Ὡς ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος δεικνύται, ἡ μὲν ταπεινοτάτη θερμοκρασία ἐν τοῖς μετεωρολογικῶς σταθμοῖς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς βορειοδυτικῆς Ἀφρικῆς ἐσημειώθη ἐν Pic du Midi τὴν 31, εἰςωθεῖσα πρὸς —20, δις δὲ ἐσημειώθη ἡ θερμοκρασία 00, ἐν Ulenborg τὴν 29 καὶ ἐν Haparanda τὴν 30, ἡ δὲ ἐψίστη ἐν τοῖς αὐτοῖς σταθμοῖς θερμοκρασία, εἰςωθεῖσα πρὸς 41, ἐσημειώθη ἐν Ile d'Aix τὴν 14, καὶ ἐν Μαδρίτῃ τὴν 26, πολλὰ

κις δὲ ἐσημειώθη ἐν αὐτοῖς θερμοκρασία εἰςωθεμένη ἢ καὶ ὑπερβαίνουσα τὴν τῶν 370, οἷον ἐν Μαδρίτῃ τὴν 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 22, 23, 24 καὶ 26 καὶ ἄλλαχού.

ΗΛ. Γ. ΒΑΣΣΑΜΑΚΗΣ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Οὐδὲ ἡ παρελθούσα ἐβδομάς ἐνεφάνισέ τι ἐνθαρρυντικώτερον ἐν τῇ ἐν Ἑλλάδι οἰκονομικοπολιτικῇ καταστάσει, ἢ τις ἐξακολουθεῖ νοσοῦσα, τῆς νόσου μάλιστα ψυχικῶς, διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιπέδουθεραπείας, ἢ ἐπικουρούσης δὲ καὶ τῆς κράσεως τοῦ καταβεβλημένου ἀσθενοῦς, κρισιμωτέρας ὁσημέραι γινόμενης.—Ἡ διὰ συμβιβασμοῦ τινος πρὸς τοὺς πιστωτὰς τοῦ κράτους ἐπιβουλή τοῦ οἴκου. Ζητήματος ἀπέδη δυστυχῶς ἢ ἐν Ἑλλάδι γενικῶς ὁμολογουμένη ὡς μόνη ὑπολειπομένη διεξόδος, τὸ ἀμφισβητούμενον δὲ νῦν εἶνε τίμη κυβερνήσει ἀνατεθῆσεται τὸ ἔργον, προδίκου πλέον γινόμενον ὅτι ἡ ἐνεστώσα κυβερνήσις δὲν διαθέσει ἐν τῇ προσεχῶς συγκαλουμένη Βουλῇ τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τὴν ὑπαρξὴν αὐτῆς κοινοβουλευτικὴν δύναμιν. Εἶνε πιθανόν ὅτι ἡ τοῦ κ. Τρικοῦπη μερὶς θὰ ἐξακολουθεῖ πλειονοψηφούσα ἐν τῇ Κοινοβουλίᾳ, ἀλλὰ κληθῆσεται ὁ τέως πρωθυπουργὸς πρὸς συγκρότησιν κυβερνήσεως ἢ καὶ διεξαγωγὴν ἐν ἀνάγκῃ νέων ἐκλογῶν ἢ τῇ ἐνεστώτῃ ὑπουργείῳ χορηγηθῆσεται ἡ διάλυσις ἢ σχηματισθῆσεται ἔχρουν τὴ ὑπουργεῖον, ὅπερ θὰ ἐκάλει τοὺς ἐκλογεῖς, ὅπως ἀποφθίνωνται περὶ τῶν ἀνδρῶν, οἷς νομίζουσι ὅτι ἐπιτυχέστερον ὀ' ἀνέθετον τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐν ταῖς κρίσεσι ταῦταις περιτάσει; Τοῦτο εἶνε ἀγνωστον ἐπὶ ἐν τῷ δημοῦ θάνατι νὰ θεωρηθῆ ἀτυχῶς βέβαιον σχεδόν, ὅτι ἀναπόφευκτος ἀποδίδεται ἢ κατανάλωσις νέου καὶ πολλοῦ πολιτικοῦ χρόνου εἰς κομματικούς ἀνταγωνισμούς περὶ κατοχῆς τῆς ἀρχῆς, ἐνῶ τὸ κρίσιμον τῶν καιρῶν ἀπῆτοιχῆ τὴν ταχίστην καὶ ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς ἐπιχειρήσιν τῆς θεραπείας.—Τὴν ἐγκαίρην ὅπως δῶποτε ταύτην θεραπείαν ἠδύνατο ἴσως νὰ ἐπενέγητ ἐνθαρρῶς τις μόνον ἐνέργεια τοῦ ἀνακτος, παραδίδοντας ἐπὶ τίμη χρόνον εἰς ὕπνον τὰς κοινοβουλευτικὰς διατυπώσεις καὶ καταρτίζοντας ἐπὶ ὀφιδίμῳ χρόνῳ ὑπουργεῖον τι ἐξ ἀνδρῶν, εἰς οὐδὲν μὲν κόμμα ἀντικόντων, ἵνα μὴ ἡ ἐργασία αὐτῶν θεωρηθῆ ὡς ἐπισκάζουσα τὰς ἄλλας μερίδας καὶ προκαλέσῃ τὸν φθόνον καὶ τὸν πόλεμον αὐτῶν, διαπρεπόντων δὲ ἐπὶ ἀφιλοκερβεῖ πατριωτισμῷ καὶ νομιμοσύνῃ. ὅτι νες, αὐτοῦ προΐσταμένου, θὰ προέβαινον εἰς τὴν μελέτην τῶν διαφόρων προβαλλομένων οἰκονομικῶν προγραμμάτων καὶ ἐξ αὐτῶν ὀ' ἀπύρτιζον τὸ ἐφαρμοσίμον καὶ εἰς τὴν ἀνέκκλητον ἐφαρμογὴν αὐτοῦ θὰ προέβαινον ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ Στέμμα ἐξ ἄκρας πρὸς τοὺς συνταγματικούς τύπους εὐλαβείας δυσχερῶς θὰ ἐπεχειρεῖ τοιοῦτον τι, οἱ δὲ ἡγέται τῶν μερῶν καὶ οἱ διαπρεπέστεροι τῶν πολιτευτῶν ἡκιστα φαίγονται διατεθειμένοι, ὅπως ἐνθαρρύνωσι τὴν βα

διείλαν εις την παρτίτυον μὲν, ἀλλὰ σωτηρίαν ταύτην ἐνέργειαν, καίτοι οὗτοι ἠδύνατο εἶτα, ἀφοῦ ἡ ἐπιτυχία τῆς μνησθείσης κυβερνήσεως δὲν θὰ ἴτο ἐπιτυχία κόμματος, νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν πρὸς ἀλλήλους ἀγῶνα ἐπὶ ἄλλων ζητημάτων καὶ ἐπ' αὐτῶν νὰ διεκδικήσωσι συνταγματικῶς τὴν ἀρχὴν, ἢν τότε εὐκολώτερον θὰ διεξήγον, ἢτε διαφυγόντες τὸν κινδυνώδη πᾶσιν οικονομικὸν σκόπελον, ἀναπόφευκτος παρίσταται ἡ κατὰ τοὺς συνταγματικούς τύπους, ἦτοι, διὰ τῶν ἐκλογῶν καὶ τῆς Βουλῆς, συγκρότησις τῆς κυβερνήσεως, ἥτις προώριται νὰ προδῆ, ἔστω καὶ βραδέως, εἰς τὰς ὑπὸ ἀναποδράστου ἀνάγκης ἐπιβαλλομένης ὀξυκρῆς μεταρρυθμίσεις.— Οὕτω τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας ἀνατίθεται αὐτῷ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ἀπὸ τῆς γῆψου τοῦ ὁποίου ἐξαρτῆται ἡ ἀνάδειξις τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες θὰ ἐθέσωσι τὴν ὀριστικὴν καὶ ἐπιμακρὸν ἴσως χρόνον οικονομικὴν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ ἐνημερίαν ἢ κακοδαιμονίαν· διότι, ὡς γνωστόν, αἱ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐπιβαλλόμεναι μεταρρυθμίσεις εἶνε τοιαῦται, ὥστε δύνανται καὶ αὐτὰ τὰ πολιτικὰ συμφύροντα τοῦ κράτους νὰ ἐπιρραδῶσι.— Κατὰ ποῖον ἤρα τρόπον τὸ ἐκτάκτως ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσει σοβαρὸν τοῦτο καθήκον θὰ ἐπιτελέσωσιν οἱ ἐκλογεῖς; Βεβαίως δὲν εἶνε εὐκολος ἡ προτίμησις μεταξὺ τῶν ἐπὶ ἐπαγγελίας ἀμιλλωμένων καὶ πάντων τὸν χρυσὸν αἰῶνα δι' ἐξ ἴσου πειστικῶν γενικῶν λόγων ἐπαγγελλομένων κομμάτων· ἐκάστου τούτων ὑπερμαχοῦντος τοῦ ἰδίου συμφέροντος, πάντα ἀκούσιν ἐγγλωττίαν ἱκανὴν νὰ παραπλανήσῃ τὸν ὡς εἰκὸς μὴ δυνάμενον νὰ ἐγκύψῃ ἐν ταῖς λεπτομερείαις λαόν· ὑπάρχει ὅμως ἕτερα ἐν τῇ χώρα ἀρχή, ἡ βασιλεία, ἥτις, οὐδὲν ἔχουσα ἴδιον ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦτου ἢ ἐκείνου τοῦ κόμματος συμφέρον, δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἀφιλοκερδέστατην καὶ σχετικῶς ὀρθοτάτην γνώμην· ἡ ἀρχὴ λοιπὸν αὐτὴ καὶ ἡ γνώμη αὐτῆς θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀσφαλῆς φάρος πρὸς ὀδηγίαν τοῦ κλυδωνιζομένου ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς κομματικῆς θυέλλης δημοσίου φρονήματος.—Θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸν φάρον τοῦτον ὁ ἑλληνικὸς λαός; ὀφείλει νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐὰν θέλῃ νὰ προσορμηθῆ αἰσίως εἰς λιμένα τινά.

Ἐν τῇ διεθνῇ πολιτικῇ κατὰ τὴν λήξασαν ἔδδομαδα κύριον γεγονός ἐσομεν τὴν ἐκδηλωθεῖσαν τάσιν πρὸς διαλλαγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου καὶ τοῦ πρίγκιπος Βίσμαρκ.— Ὀλίγον βραδέως διαλαθὴ μάλῶν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ἀσθένειαν τοῦ πρώην ἀρχιγραμματέως, ἐπεδείξατο ζωηρότατον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον καὶ ἔσπευσε νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀσθενοῦς πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀναρρώσεως αὐτοῦ μίαν τῶν καταλληλοτάτων πρὸς τοῦτο αὐτοκρατορικῶν ἐπαύσεων· ὁ δὲ πρίγκιψ Βίσμαρκ, καίπερ ἐκκλίνας τὴν αὐτοκρατορικὴν προσφῶρὰν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ ἰατρὸς αὐτοῦ δὲν εὐρίσκει συμφέρονσιν τὴν ἀλλαγὴν διαμονῆς, ἔσπευσε τηλεγραφικῶς νὰ ἐκφράσῃ θερμὰ τῷ αὐτοκράτορι εὐχαριστήρια ἐπὶ τῇ συγκινησάσῃ αὐτὸν μερίμνῃ αὐτοῦ.— Οὕτως ἐσυνεχίσθη τέλος πάντων ἡ πρὸ τριετίας διὰ τῆς ἀποδοχῆς διὰ ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος ὑποβληθείσης παραιτήσεως διακοπήσιν συνδιαλέξεις τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ σιδουροῦ ἀρχιγραμματέως· ἀλλὰ δὲν εἶνε τοῦτο μόνον· καὶ ἄλλαι καταβάλλονται ἐνέργειαι καὶ ἡγεμονικαί ἐνα-

σκούνται μεσολαβίσεις καὶ οἰκογενειακὰ παρὰ τῷ πρίγκιπι συγκροτοῦνται ἀλλεπάλληλα συμβούλια πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ διὰ τῆς εἰρημένης αὐτοκρατορικῆς πρωτοδουλείας ἀρξαμένου ἔργου τῆς συνδιαλλαγῆς.— Βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ ἐπανόδου τοῦ Βίσμαρκ εἰς τὰ πράγματα· τὸ αὐταρχικὸν τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πρίγκιπος, τοῦ χαρακτῆρος μάλιστα τοῦ τελευταίου ὑποστάντος καὶ τινὰ ἐνστάειν ἐκ τε τῆς ἡλικίας καὶ τῶν περιστάσεων, θὰ καθίστη ἀδύνατον τὴν συνεργασίαν τῶν δύο ἀνδρῶν καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ κατεῖδε τὰ ἐπιβλαβῆ εἰς τὸ γόντρον καὶ τὴν ἠθικὴν ἐν Εὐρώπῃ δύναμιν τῆς Γερμανίας ἀποτελέσματα τοῦ συστήματος, ὅπερ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ἰδίᾳ πολιτικῇ τοῦ κράτους ἐκράτησεν ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ πρώην ἀρχικαγκελάριου· καὶ τοῦτο ὅμως θὰ ἴτο μέγα τῇ γερμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἀγαθόν, ἢν διὰ τῆς συνδιαλλαγῆς ταύτης ἐξουδετεροῦτο ἡ τοῦ πρίγκιπος Βίσμαρκ ἀντιδραστικὴ πρὸς τὸ ἐνεστώσ κυβερνητικὸν σύστημα καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης παρεχομένη τῇ ἀντιπολιτεύσει ἐνθάρρυνσις, ὅπερ κυρίως θὰ ἐπιβῆμι ὁ κόμης Καπρίβις, μετὰ δυσφορίας τῶς βλέπων τοὺς ῥήτορας καὶ τὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀρυσόμενος ἐπιχειρήματα ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν ἐκ τῶν ἐκ Φρειδριχσρούς ἢ ἐκ Βάρζιν ἐμπνευσμένων ἄρθρων τῶν *Amboerger Zeitung*.— Ἄν δὲ καὶ οὕτως κατενοήθῃ ἡ πλημμέλεια τῆς πολιτικῆς, ἥτις ἐπένηκε τὴν ρωσογαλλικὴν προσέγγισιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας πρὸς ζημίαν τῆς ἐπὶ τῆς Εὐρώπῃ ἡγεμονίας τῆς Τριπλιῆς, καὶ ἐπέληξεν λοξοδρομία τις ἐν τῇ πολιτικῇ ταύτῃ κατὰ τὰς βίσμαρκίους ἀρχάς, τότε τὸ πρῶτον μείζονα θὰ εἶχε σημασίαν, ὅτι ἐδικαιολογεῖτο δὲ πληρέστερα ἡ σπουδαιότης, δι' ἣς περιέβαλον αὐτὰ ἡ γερμανικὰ ἡμερήσιας.

Γνωστὴ ἐστὶν ἡ σπουδαιότης, ἢν ὁ τῆς Ρώμης τύπος καὶ τὰ τηλεγραφικὰ πρακτορεῖα τῆς ἰταλικῆς πρωτεύουσος ἀπέδωκαν εἰς τὸν ἐπικείμενον εἰς τοὺς ἰταλικούς λιμένας κατάπλου τῆς ἀγγλικῆς μοίρας τῆς Μεσογείου· ἐχαρακτήρισαν αὐτὸν ὡς ἀγγλικὴν ὑπὲρ τῆς τριπλιῆς συμμαχίας ἀντιδιαβίωσιν πρὸς τὰς ἐν Τουλῶνι καὶ Παρισίῳις τελεσθησόμενας γαλλορωσικὰς ἐορτάς, ἐν αἷς λαμπρότερον ἐπαναλήφθησεται τὸ ἐν Κρονστὰδῃ ἔργον καὶ ἐπισημότερον διὰ τὴν ἐπανάληψιν παγιωθήσεται ἡ ἐν τῷ ὄνομασθέντι ρωσικῷ λιμένι τὸ πρῶτον φανερὰ ἀνακηρυχθεῖσα συν-ἀδελφώσις Ἑσθίας καὶ Γαλλίας.— Ἡ τοιαύτη τοῦ πράγματος ἑρμηνεία, ὡς καὶ ἐν καιρῷ εἶπομεν, ἢν πάντοτε βεβαιωμένη, γνωστῶν ὄντων τῶν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς φρονημάτων τοῦ ἡγέτου τῆς ἐν τῇ ἀρχῇ μερίδος τῶν φιλελευθέρων οὐχ ἴστω ἢ ἐν τῇ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπάρχεις τοῦ λάρδου Ρόμπινσον, διαφωνοῦντος ἐν τισὶ σημείοις πρὸς τὸν κ. Γλάδστονα, παρεῖχε σκιάμν τινά πιθανότητος εἰς τὴν ὑπὸ τοιαύτην ἐννοίαν ἐνέργειαν τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ κ. Γλάδστον, ἀπερροφημένος ὅλως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν καὶ χάριν αὐτῆς μὴ θέλων νὰ ἐξεγερῇ κατ' αὐτοῦ τὸν ἀγγλικὸν σιδινιστὸν, ἐν τῇ ἐπὶ τῆς Μεσογείου ναυτικῇ ρωσογαλλικῇ συνεργασίᾳ διαβλέποντα κίνδυνον, ἠδύνατο νὰ καταλίπῃ τῷ σιδου-

εἶψα αὐτοῦ τὸν χειρισμὸν τῆς ἐξωτερικῆς.— Ἦδην αἱ τὴν σκιάμν ταύτην διαλύουσιν αἱ τῶν λονδινείων ἡμερησίων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου δηλώσεις. Ἰταί πρὸς τέλειον ἀπελιπισμὸν τῶν παρὰ τὸν Τίβειν σιδινιστῶν ὑπομνησκουσιν ὅτι ἡ κατὰ τὴν ἔσοχὴν ταύτην εἰς τὰ ἰταλικά ὕδατα μετάδοσις τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου δὲν συμβαίνει τὸ πρῶτον τακτικῶς κατὰ διετίαν ὁ στόλος οὗτος, ἐπιστρέφειν ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον γυμνασίων αὐτοῦ, σταθεύει δὲ μὲν παρὰ τὴν ἑτέραν, δὲ δὲ παρὰ τὴν ἑτέραν τῶν ἰταλικῶν ἀκτῶν.— Εἶνε ἀληθές ὅτι σιδεμα ν Λονδίνῳ ἐγένετο ἐπίσημος διάψευσσις τῶν ἐν Ρώμῃ ἡεροπολιτῶν· ἀλλ' ἡ τοῦ ἀγγλικοῦ ἥτυπου ὑπόμνησις αἴτη ἀρκεῖ ὅπως ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν ἀληθῆ εὐθὴς σιμασίαν τὴν μετὰ τοσοῦτου πατάγου ὑπὸ τῶν οὗς πύλους αὐτῶν ὡς πράγματα ὑπολαμβάνοντων διακοδωνισθεῖσαν ἐπίσκεψιν τῆς ἀγγλικῆς μοίρας.

Ἄλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πράγματα κακῶς καὶ ἀμυχάνως ἐξεῖ τοῖς ἐν Ρώμῃ.— Ἠλιπίσθη ὅτι ἡ τοῦ κ. Σανταμαρία, διαφωνοῦντος πρὸς τὴν κυβερνήσιν περὶ τοῦ τρόπου τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἰταλικοῦ παναρισμοῦ, ἦτοι τοῦ τραπέζικοῦ σκανδάλου, ἀποχωρήσιν ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως ὁ ἀπὸλλασσε τὸ ὑπόδηγμα τῆς ὑποδοσκούσης αὐτὸ ἐσωτερικῆς κρίσεως· ἀλλ' ἰδοὺ ὀλίγα μόνον παρῆλθον ἡμέραι ἀπὸ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργοῦ καὶ νῆα ἀγγέλλεται ἐκ Ρώμης ὑπουργικὴ κρίσις, ἢς ἀγνωστος μὲν ἡ ἑκτασίς καὶ ἡ ἑκδοσις, ἀλλ' ἡ ὁποία πάντως ἀποτελεῖ μίαν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς σταθερῆς αὐτόθι κρατούσης πολιτικῆς καχεξίας.— Πράγματι μετὰ τὴν ψεύσιν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Γιολίττη παρασχεθεῖσιν ὑποσχέσεων περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ ἰσοζυγίου ἐν τῇ προϋπολογισμῷ οὗτος ἀλλεπάλληλοι καὶ συνεχεῖς προκλήτους αἱ δυσχερεῖαι τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, ὥστε εὐλόγως νομίζεται γενικῶς ὅτι ὀλίγος ὑπολείπεται πλέον τῇ κυβερνήσει ταῦτη βίος, πάντων κατ' αὐτῆς ἐπιτιθεμένων διὰ τὴν ἐνεστώσαν κρίσιν τοῦ κράτους οικονομικὴν θέσιν, μὴ πολὺ ἀπέχουσαν τῆς χρεωκοπίας, καίτοι τῆς καταστάσεως ταύτης δημιουργοὶ εἶναι μῖλλον αὐτοὶ οἱ ἐπιτιθέμενοι ἢ ὁ κ. Γιολίττης, ἢς κατὰ τοῦτο μόνον ἤμαρτεν, ὅτι ἐνόμισεν ὅτι θὰ κατόρθου ν' ἀνορθώσῃ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς δεινῆς καταπτώσεως, εἰς ἣν περιήγαγον ταῦτα οἱ διαδῶται τῆς μεγαλομανοῦς πολιτικῆς, ἄνευ οὐθῶδους μεταβολῆς τῆς πολιτικῆς ταύτης.— Ὁπωροῦντο τὸ μὲν ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ ὀσμῆραι εὐρύττερον γίνεται, τὸ δ' ἐπιχειρηθῶν σιδεμα παρὰ τὰς πρὸς τοὺς γερμανοὺς καὶ τοὺς ἀγγλους κεφαλαιοῦχος ἐκκλήσεις τῆς βερολινεῖου Ἡμερησίας ζῆλιαν ἀπέχει τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ, τὸ δὲ σκάνδαλον τῆς Ρωμαϊκῆς Τραπεζῆς, ἀληθῆς πέτρα σκανδάλου γενόμενον καὶ τοῦτο τῷ κ. Γιολίττη, οὐπω ἤγγικεν εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν αὐτοῦ.— Τούτοις πρόσθετος τὰς τύψεις τοῦ σιδεμα ἐπὶ τῷ μεγάλῳ πολιτικῷ σφάλματι τῆς εἰς Μέρξ καὶ Στρασδοῦργον ἀποστολῆς τοῦ διαδῶχου τοῦ ὀρθοῦ, ἀποστολῆς οὕτω καιρῶς διεξάσῃ τὴν γαλλικὴν φιλοτιμίαν.— Βραδέως ζῆλιαν αἰσθημένοι τὴν βαρύτητα τῆς πράξεως ταύτης, ἢς ἄμεδον ἐπακόλουθον ἦν ἡ τελεία καὶ ὀριστικὴ ἀποχὴ τῶν γάλλων κεφαλαιοῦχων ἀπὸ τοῦ μελετωμένου δανείου, ἐδουλεύθησαν κατὰ τὸν Γάλλον τῶν

Παρισίων ἐπανόρθωσιν τινὰ διὰ τῆς εἰς Τουλῶνα ἀποστολῆς θαρρηκοῦ, φιλοφρονισμοῦ τὸν πρόεδρον τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας κατὰ τὴν αὐτόσε μετάδοσιν αὐτοῦ πρὸς ὑπάντησιν τοῦ ρώσου κἀνδραχτοῦ Ἀβελάν.— Τὸ ἄγγελμα δὲν ἔχεται πολλῆς πιθανότητος· ἀλλὰ καὶ ἂν πράγματι τοιαύτην τινὰ ἐπανόρθωσιν ἐδουλεύθησαν οἱ ἐν τῷ Κυρηναικῷ, οὐδὲ τῆς εὐτυχίας ταύτης ὁ ἀπολαύσῃ, τῆς αὐτῆς ἡμερησῆς ἀγγελουσίης ὅτι ὁ κ. Καρνῶ, ἢν ἀκριβῶς ἀποφίγη τὰς ὑποκριτικὰς ταύτας φιλοφρονήσεις, δὲν θὰ μετέβαινε εἰς Τουλῶνα.— Τοῦτο θὰ ἔμεϊον βεβαίως τὴν λαμπρότητα τῶν ἐν τῷ γαλλικῷ λιμένι ἐορτῶν τὸ ἀντίρροπον ὅμως θὰ ἐπύρχετο ἐν Παρισίῳ, ἐνθα μεταδίδονται οἱ ἀνώτεροι τοῦ ρωσικοῦ στόλου ἀξίωματικοὶ καὶ ἐνθα ἡ πανήγυρις θὰ προσλάθῃ τὸν ἐπισημώτατος αὐτῆς χαρακτῆρα.— Ἐν γένει πάντοθεν στενὰ καὶ δυσάρεστα καὶ ἀπογορευτικὰ τοῖς ἐν Ρώμῃ ἀγγέλλονται τὰ πράγματα.

M. E. M.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Σάββατον, 18 Σεπτεμβρίου.

Πολλάκις καὶ πρὸ πολλοῦ ἴδον χρόνον ἐσομιν ἀφορμὴν ἐν τοῖς οἰκονομικοῖς ἡμῶν δελτίοις νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἐσωτερικὴν, ἦτοι τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων, καὶ δι' ὀριθμῶν καὶ ἀσφαλῶν ἐπιχειρημάτων νὰ καταδείξωμεν τοῖς κατόχοις αὐτῶν τὸ εὐρὺ μέλλον τῶν χρεωγράφων τούτων. Δυστυχῶς τὸ καθ' ἡμῶς δημοσίον καὶ πρὸ πάντων οἱ παρ' ἡμῶν τραπέζιται καὶ ἄλλοι μεγάλοι κεφαλαιοῦχοι, ἐμμένοντες εἰς ἀπρηξαιωμένας εἰρημνίαις καὶ θεωροῦντες τὴν ὕψωσιν τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων ὡς ἀποτέλεσμα ἡεροδοκονικῶν τεχνασμάτων, παρόδλεσαν τὰ πρὸ αὐτῶν ἀσφαλῆ κέρδη, ἐξηκολούθησαν ἐκποιούντες τὰ ἐν τοῖς ταμείοις αὐτῶν κυβερνητικὰ χρεώγραφα, ἄνευ ἀγῶρας τῶν εὐρωπαϊκῶν δημοσίων, ἐπεδίωξαν δὲ κέρδη εἰς χρεώγραφα μακροχρόνων καὶ ἀγνώστων ἡμῶν χωρῶν ἢ καὶ ἀμφιβόλου ἀσφαλείας. Οὕτω δὲ ἡ ἡμετέρα ἀγορὰ, ἡ ὁποία μέχρι πρὸ τινῶν ἐτῶν ἴτο κάτοχος μεγάλου μέρους τῶν προσδοκῶν καὶ ἀσφαλῶν τουρκικῶν χρεωγράφων, εὐρίσκει νῦν ἐν τοιαύτῃ αὐτῶν στέρησει, ὥστε ὀλίγων χιλιάδων Γεν. χρέους ἢ Ὀσμανῆς ζήτησις διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐπικαταλλαγῶν ἐπιφέρει ἀναστάτῳσιν ἐν τῇ ἡμετέρῳ χρηματιστηρίῳ, προκαλεῖ ἑκτακτὰ μέτρα πρὸς ἀποσῶσιν τῶν ἐκ τοῦ ἄρροῖ κινδύνων καὶ συντελεῖ εἰς τὸν μαρasmus τοῦ ἡμετέρου χρηματιστηρίου. Ἐξαιρέσιν ἀποτελεῖ μόνη ἡ αὐτοκρ. ὁδωμ. Τράπεζα, ἡ ὁποία, ἐγκαιρῶς ἐκτιμήσασα τὴν ἀξίαν καὶ τὸ μέλλον τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων, ἀνέλαβεν ἀνεπιψυλλῆσαι τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν, συνέστησε πρὸς τὸν σιδουροῦ τούτον ἰσχυρὰ συνδικάτα, κατώρωσε τὴν μεταρροπὴν διαφόρων τουρκικῶν δανείων, ἀπὸλλεξε

τήν κυβερνήσιν από τοῦ βάρους τοῦ ἐσωτερικοῦ δανείου τοῦ λεγομένου Τοχλιᾶ καὶ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα σεχιμίων καὶ σεργίων ἐνταλμάτων τοῦ Μαλλιᾶ, καὶ ἐν γένει συνετέλεσεν εἰς ἀνύψωσιν τῆς οικονομικῆς πίστεως τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὰ τουρκικὰ χρεώγραφα κατέχουσι δήμερον ἐν Ἑυρώπῃ τὴν πρῶτην θέσιν ἐν τῇ τάξει τῶν δευτερευόντων εὐρωπαϊκῶν χρεωγράφων.

Πρὸς ὑποστήριξιν τῶν λόγων ἡμῶν, χωρὶς νὰ ἐκλήσωμεν ὡς ἀνατρέξωμεν εἰς λίαν μακροσυσμένην ἐποχὴν, παραθέτομεν συγκριτικὸν πίνακα τῶν ἐν τῇ χρηματιστηρίῳ τοῦ Λονδίνου παρουσῶν τιμῶν τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων πρὸς τὰς τοῦ 1887, ἐξ οὗ καταδειχθήσεται ἡ γενομένη πρόοδος :

1887 Ιουλ. 25	1893 Σεπ. 20
Γεν. χρ. σειρά Α λ. στ. 22	λ. στ. 54 1)2
» » Β » 14 3)8	» 34
» » Γ » 14 1)4	» 23 1)8
» » Δ » 14 3)16	» 22.

Οἱ ἀριθμοὶ οὔτοι λαλοῦσιν τοσοῦτον εὐχλότως, ὥστε πᾶν σχῆλον καθίσταται περιττόν. Ὡς βλέπομεν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται, ἡ σειρά Α τοῦ Γενικοῦ χρέους ἀνετιμήθη ἐντὸς μῆος μόνης ἐξαετίας κατὰ 32 μονάδας· ἐπομένως ὁ εὐτυχὴς κάτοχος 1000 μόνον τίτλων ἀπέλαυσεν ὠφέλειαν πραγματικὴν 320 λίρῶν ἀγγλικῶν, πλὴν τῶν τοκομεριδίων, τὰ ὅποια τακτικῶς ἐλάμβανε καὶ τὰ ὅποια κατὰ τὰς πρῶθ ἐτῶν τιμὰς ἀπέδιδον τόκον 4,55 0)0. Ἡ σειρά Β, τιμημένη πρὸ ἐξαετίας ὅσον καὶ αἱ δύο ἄλλαι τελευταῖαι σειραὶ (14 3)8), ἀνετιμήθη κατὰ 20 μονάδας, καὶ τέλος αἱ σειραὶ Γ καὶ Δ ἀνετιμήθησαν, ἐκείνη μὲν κατὰ 9 μονάδας, αὕτη δὲ κατὰ 8. Ἀνετιμήθησαν ἐπομένως αἱ μὲν δύο πρῶται σειραὶ κατὰ 240, αἱ δὲ δύο δευτεραι κατὰ 150 0)0.

Ἐξετάσωμεν ἡδὴ τὰ πιθανὰ ἀποτελέσματα τῆς τῆς αὐτῆς καταστάσεως, ἢν ἐδημιούργησεν ἡ ὀξυδερκεία καὶ ἡ ὑπερ τῶν συμφερόντων τοῦ κράτους μέριμνα τοῦ μεγαλοφυοῦς Χουλτάνου Χαϊρήτ τοῦ Β', επικυρώσαντος τὴν σύμβασιν τοῦ Μουχαρέμ καὶ πρῶτα πάντων εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον ἐπιδόντος.

Ἐντὸς 5 ἢ τὸ πολὺ 6 ἐτῶν ἡ σειρά Α τοῦ Γενικοῦ χρέους ἔνθα ὑπάρχει πλέον, ἐξοφληθησομένη χρεωλυτικῶς· τότε δὲ αἱ 320,000 λίραι, αἱ νῦν χρησιμεύουσαι εἰς τακτικὸν χρεωλύσιον τῆς σειράς Α, θὰ γρηγορηθῶσιν εἰς τὴν σειράν Β, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἐκτάκτων χρεωλύσιων καὶ τῶν ποσῶν τῶν λαμβανομένων νῦν ἐκ τῶν τόκων τῶν χρεωλυθέντων τίτλων. Τὰ ποσὰ ταῦτα εἶναι οὐσιώδη, καθ' ὅσον ἡ σειρά Β, ἡ ὁποία ἀρχικῶς συνίστατο ἐξ 11,049,000 λίρ. εἰρηται νῦν περιορισμένη διὰ τῶν χρεωλύσιων εἰς 10,135,000. Κατὰ τὴν προηγουμένην χρῆσιν ἀπεδύρθησαν δυνάμει τοῦ χρεωλυσίου 418,000 τῆς σειράς Β, ὥστε ἐντὸς 5-6 ἐτῶν δὲν θὰ μὲνωσιν ἐν κυκλοφορίᾳ εἰμὴ 8,000,000 ὀνομαστικά· κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν θὰ ὑπάρχωσι κατ' ἐλάχιστον ὅρον 400,000 λίραι πραγματικαί, χρησιμοποιοθησόμεναι εἰς ἀγορὰν τίτλων τῆς σειράς Β. Ἐὰν λοιπὸν ὑποτεθῇ ὅτι ἡ τιμὴ αὐτῆς θὰ ἴναι περὶ τὰ 50, 0' ἀποσπρῆθαι τῆς κυκλοφορίας 800,000 λίραι ὀνομαστικά, ὅπερ ἀποτελεῖ 10 τοῖς 0)0 χρεωλύσιον δι' ἕν ἐτος !

Πάντα ταῦτα ἀγορεύουσιν ἐκ τῆς δι' αἴτοκρ. διατάγμ. κυρωθείσης συμβάσεως τοῦ Μουχαρέμ, ἡ δὲ ἐνδεκαετής καλὴ διαχείρισις τῶν ἐκκοχωρημένων προόδων καὶ ἡ σταθερὰ θέλησις τοῦ μεγαλοφυοῦς Ἀνακτοῦ ὅπως αὐστηρῶς καὶ ἀμετακλίτως τηρηθῶσιν πάντες οἱ ὅροι τῆς συμβάσεως, πείθουσι τὸν Ἑυρωπαϊκὸν κόσμον ὅτι πάντες οἱ ἐπ' αὐτῶν ὅρων τῆς συμβάσεως στηριζόμενοι ὑπολογισμοὶ πραγματοποιηθήσονται ἀναποδράστως. Διὰ τοῦτο μετὰ τὴν σειράν Α ἔχει καὶ ἡ σειρά Β ἐν Ἀγγλίᾳ πολλοὺς πιστάτας, οἱ ὅποιοι ἀγοράζοντες ἐγκλείουσιν ἐρηπτικῶς ἐν ταῖς ταμείαις αὐτῶν τοὺς τίτλους τῆς σειράς Β, ἤρξαντο δὲ στρέφοντες τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν σειράν Γ, ἡ ὁποία, καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, μετὰ 5 ἐτη θὰ τιμᾶται ἄνω τῶν 30, ἐνθ' ἡ σειρά Β θὰ τιμᾶται πιθανῶς ἄνω τῶν 50.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν σειράν Δ, συγκοιμήνῃν ἐκ 47,377,631 λίρῶν ὀνομαστικῶν, ἡ θέσις αὐτῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ εἶναι μᾶλλον κερδοσκοπικὴ, ἡ δὲ τιμὴ αὐτῆς στηρίζεται ἐπὶ τοῦ τόκου, ὃν ἀσφῆρει, χωρὶς νὰ λαμβάνηται εἰς τὴν ὑπ' ὄψιν τὸ χρεωλύσιον. Ἀλλὰ συνεχῶς λέγεται, καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπαναλαμβάνεται μετ' ἐπιτάσεως, ὅτι δὲν εἶναι μακρὰν ὁ καιρὸς, καθ' ὃν τὸ συμβούλιον τοῦ δημοσίου ὀθωμανικοῦ χρέους θὰ ἀυξήσῃ τὸν τόκον ἀπὸ 1 εἰς 1 1)4 τοῖς 0)0, καὶ τότε βεβαίως γενήσεται ἀνάλογος τῆς τιμῆς ὕψους· Ἄλλ' εἶναι ἄρα γε πιθανὴ ἡ προσέχης ὑψηλῆς τοῦ τόκου; Νομίζομεν ὅτι ὄχι, καὶ τὸ νομίζομεν στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν. Διότι ἐκ τοῦ τελευταίου ἰσολογισμοῦ γινώσκομεν ὅτι τὸ πρὸς μέλλουσαν αὐξήσιν τοῦ τόκου ἀποθεματικὸν κεφάλαιον σημειοῦται εἰς 114,462 λίρας, ἐνθ' ἀραιτοῦνται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπερ τὰς 250,000 λίρῶν. Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι τὸ συμβούλιον τοῦ δημοσίου χρέους τῆς Τουρκίας δὲν θὰ διαπρῆξῃ τὸ σφάλμα νὰ προσβῇ εἰς οἰανδήποτε αὐξήσιν τοῦ τόκου ἄνευ τῆς βεβαιότητος ὅτι ἡ αὐξήσις αὕτη εἶναι διαρκῶς ἐξισορροπημένη ἐκ τῶν ἐπισημῶν εισπραξέων. Ἄλλως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Καλλιάρ, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου, ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ ἐκδόσει ἐδήλωσεν ὅτι μόλις κατὰ τὸ 1895 εἶναι δυνατὴ ἡ κατὰ 1)4 0)0 αὐξήσις τοῦ τόκου τοῦ Γενικοῦ χρέους. Τοῦτου ὄντος γνωστοῦ, ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ παρούσα τιμὴ τῆς σειράς Δ τοῦ Γενικοῦ χρέους εἶναι φυσικὴ καὶ συμφωνοῦσα πρὸς τὴν οικονομικὴν πίστιν, ἢς ἀπολαύει νῦν ἡ τουρκικὴ κυβερνήσις ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἀγοραῖς.

Τὰ χρεῖς μετὰ μεσημβρίαν ληφθέντα ἐξ Ἀθηνῶν τηλεγραφήματα φησὶ τῶσι Ζοφεράν τὴν οικονομικὴν κατάστασιν. Τὸ συνάλλαγμα ἀνῆλθεν εἰς τὰ 190, πάντα δὲ τὰ χρεώγραφα καὶ αἱ ἀξίαι ὑπέστησαν νέαν ἐκπτώσιν. Ἐνεκα τῶν ἐξ Ἀθηνῶν εἰδηλώσεων ὑπετιμήθησαν καὶ ἐνταῦθα αἱ λαχειοφόροι ὀμολογίαι μέχρι 331 καὶ τὰ Λαύρια μέχρι 32.

Ν. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Ἡ ἐπιθεσις ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ